

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15:—
NORGE 15:—
DANMARK 15:—

MARS 2 · 89

*Lars O. Lagerqvist uppvaktas på sin födelsedag av Historiska museet med museidirektör, presentkorg och bronslur.
Foto Gunnel Jansson Raä.*

Gunnar Ekströms professur i numismatik	sid 28
Poletter fra Bohus Slot	sid 31
Kring ett nyfunnet guldmynt i Nyköping	sid 32
Europeisk monetär union	sid 36
Lars O. Lagerqvist 60 år	sid 40
Recensioner	sid 44

AUKTION DEN 2 APRIL 1989 I STOCKHOLM

i SAFIR AB:s lokaler, Biblioteksgatan 5

Auktionen omfattar följande områden:

SVERIGE MED BESITTINGAR:

Däribland en förnämlig samling kopparmynt i höga kvalitéer;

Ett 20-tal plåtmynt;

En samling svenska sedlar, däribland 100 daler SM 1666 i hög kvalitet samt

Ett 30-tal privatbanksedlar

MYNT FRÅN EUROPA OCH ÖVRIGA VÄRLDEN

OLYMPISKA SPEL 1906 - 1976

Prismedaljer och diplom;

Minnesmedaljer, deltagar- och funktionärsmärken m m

*Den rikt illustrerade katalogen beräknas utkomma i början av mars
och kan beställas kostnadsfritt från:*

**MYNT
HUSET**

Biblioteksgatan 5, STOCKHOLM — Postadress: Box 7049, 103 86 STOCKHOLM

Telefon: (08) 20 51 81, 20 60 52.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ORGAN FÖR SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-667 55 98
(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari - maj och
september - december

Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén
Madeleine Greijer
(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Kjell Holmberg (annonsering)

Manuskriptgranskning:

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén
(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Tel 0292-303 45 kvällstid o helger

Annonspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslagets 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt alt manus och
gärna skiss.

Sändes till SNT,
adress enl ovan.

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Vårprogrammet 1989

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (Riksantikvarieämbetets lokaler, tag buss nr 41 till Rökubsgatan eller T-bana till Gärdet).

Mars	16	Introduktion till indisk numismatik grundad på KMK:s samlingar. Bengt Hovén berättar
April	12	Carl-Axel Lindblom berättar om mynthanlare under 1940-talet i Stockholm.
	25	Vårauktionen i Statens Historiska museer.
Maj	27	Årsmöte i Svenska Läkaresällskapets lokal, Klara Östra Kyrkogata 10, Stockholm

Myntset 1988

Beställda myntset 1988 från Sverige, Danmark, Norge och Finland finns att hämta på kansliet. Välkomna snarast. Kansliet är öppet tisdagar-fredagar 10-13.

Av äldre myntset finns i lager: Sverige 1983: 3 st à 27:-; 1987: 4 st à 27:-; 1988: 14 st à 30:-. Norge 1987: 12 st à 43:-; 1988: 4 st à 43:-. Finland 1987: 8 st à 41:-; 1988: 6 st à 41:-. Danmark 1988: 7 st à 65:-. Kan beställas från kansliet. Porto tillkommer.

Nytt nummer av Numismatiska Meddelanden

se sid 42.

Ny SNF medalj

se sid 42.

Föreläsningar

i Kungl Myntkabinettet mars-april,
se s 47.

SNF:s kansli

har postadress:

Östermalmsgatan 81, 2 trög,
114 50 Stockholm.

Telefontid tisdag - fredag 10-13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30-13

Semesterstängt:

midsommar-1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

Mera nytt

se sid 40 och 46.

Svensson-Stipendiet

Sven Svenssons stiftelse för numismatik delar årligen ut ett stipendium, som kompletterar Nils Ludvig Ras-musson-stipendiet.

1988 års stipendium tilldelades före förlagsredaktören Frank Olrog för "hans förtjänstfulla forskningar kring mynthistorien på S:t Barthélemy och hans verksamhet som popularisator av numismatiken".

Stipendiet delades ut vid Svenska Numismatiska Föreningens julfest i december 1988.

Höstauktionen

Mynt till höstauktionen kan inlämnas till kansliet 1/3 - 15/6 och 1/9 - 15/9 (helst före sommaruppehållet).

Utanför systemet

Gunnar Ekströms professur i numismatik och penninghistoria 1/4 1979 – 30/6 1988

Av Brita Malmer

Den 1 juli 1988 var en betydelsefull dag för den svenska numismatiska forskningens organisation. Genom regeringsbeslut flyttades Gunnar Ekströms professur från Kungl. Myntkabinettet till Stockholms universitet. Efter ett långvarigt och komplicerat inledningskedde hade Sveriges första professur i numismatik och penninghistoria erhållit de gynnsamma yttre villkor som borde ha tillkommit professuren från början: (1) radsprofessur med begränsad undervisningsskyldighet vid humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), den speciella typ av professur som är vanlig när det gäller introduktion av nya forskningsområden; (2) placering av radsprofessuren vid Stockholms universitet i kontakt med det etablerade forskarsamhället; (3) arbetslokaler försedda med museala säkerhetsåtgärder i anslutning till riksantikvarieämbetet och statens historiska museer (RAÄSHMM), den myndighet i vilken Kungl. Myntkabinettet ingår. Punkt 1 och 3 uppfylldes som bekant redan vid starten våren 1979, medan punkt 2 kunde förverkligas först efter nio långa års väntan.

I vårt genomreglerade samhälle torde det ytterst sällan inträffa att en statsanställd person hamnar helt utanför beslutssystemet. Varje befattningshavare har sin givna plats i ett hierarkiskt system av beslutsfattande instanser. Inom RAÄSHMM är de viktiga beslutsinstanserna riksantikvarieämbetets sektioner och byråer och museernas beredningsgrupper. Nästa trappsteg är det gemensamma verksamkollegiet och överst finns verksamstyrelsen. Vid Stockholms universitet heter motsvarande beslutsnivåer institutionsstyrelse, sektion/fakultet, rektorsämbete och universitetsstyrelse. Inom HSFR däremot finns *inga beslutsnivåer* avsedda för radsprofessorernas verksamhet. En sådan organisation inom HSFR vore meningslös eftersom samtliga radsprofessorer i samband med sin utnämning placeras vid lämpligt universitet, där de automatiskt hamnar på rätt plats i systemet.

Ett enda undantag från denna regel har förekommit, nämligen placeringen av HSFR-professuren i numismatik och penninghistoria. I mars 1979 utnämndes författaren till dessa rader, då museidirektör och chef för Kungl. Myntkabinettet, till första innehavare av Gunnar Ekströms professur. Men den nya radsprofessuren kunde inte på normalt sätt placeras vid Stockholms universitet eftersom universitetet ett par år tidigare hade avvisat Ekströmska stiftelsens generösa donation av en professur. Den inledningsvis nämnda viktiga punkt 2 kunde inte uppfyllas. Professuren placerades vid "myntkabinettet" (*ej* vid den överordnade myndigheten RAÄSHMM). Myntkabinettet är ett museum och saknar organisatorisk kontakt med universitetet. Likväl försägs innehavaren av den nya professuren med ett instruktionsbrev av exakt samma innehåll som för övriga radsprofessorer! Denna instruktion förutsätter inordning i universitetssystemet. Ansvariga myndigheter hade skapat en praktfull anomal, en i grund orimlig situation.

Som enda svensk docent i numismatik hade jag ansett som min skyldighet att söka professuren och att ägna resten av min verksamhet tid åt den helt nya uppgiften att skapa en forsknings- och undervisningsinstitution för numismatik och penninghistoria. Hade jag kunnat förutse att verksamheten under så många år skulle sakna reglerad kontakt med relevanta beslutsnivåer – att innehavaren av Gunnar Ekströms professur skulle hamna utanför systemet – hade jag knappast sökt professuren.

På lång sikt skyntade emellertid en lösning. Genom största möjliga arbetsinsats inom de båda forskningsprojekten *Sveriges mynthistoria* och *Mynt från vikingatiden funna i Sverige (CNS-projektet)*, genom seminarieverksamhet och genom att uppmuntra yngre forskare att skriva doktorsavhandlingar, borde universitetets intresse för ämnet kunna väckas. Den nya verksamheten döptes till *Numismatiska institutionen* och vann så småningom medlemskap både i Com-

mission Internationale de Numismatique och i Nordisk Numismatisk Union. Under 18 terminer har regelbunden seminarieverksamhet ägt rum i lokalerna på Sandhamnsgatan 52. I slutet av denna artikel lämnas en lista på de ämnen som behandlats 1979–1988 jämte namnen på föredragshållare eller inledare fr o m ht 1981. Deltagarlistor är bevarade för samtliga seminarier, bortsett från några seminarier våren och hösten 1981. För 66 seminarier med bevarade deltagarlistor noteras 998 namnteckningar vilket innebär ett genomsnitt på drygt 15 personer. Min tacksamhet är stor mot alla dem som engagerat sig i seminarieverksamheten, ofta genom betydande arbetsinsatser.

Genom generöst tillmötesgående av Arkeologiska institutionen vid Stockholms universitet kunde de byråkratiska hindren för doktorsdisputation i ämnet numismatik bemästras. I december 1987 disputerade Kenneth Jonsson. Viktig var den med disputationen sammanhängande donationen till HSFR av en 4-årig forskarassistenttjänst (närmast motsvarande tidigare docenttjänst) i ämnet numismatik, bekostad av Ekströmska (3/4) och Svenssonska (1/4) stiftelserna. Våren 1988 utnämndes Kenneth Jonsson till forskarassistent. På förslag av dåvarande chefssekreteraren i HSFR och nuvarande rektorn för Stockholms universitet, professor Inge Jonsson, placerades den nya forskarassistenttjänsten vid Arkeologiska institutionen. Avsikten var att därigenom underlätta professurens organisationsmässiga överflyttning till universitetet. Efter en thrillerliknande värtemin, med ovisshet in i det sista, kom så i juni regeringens beslut i form av sedanvanligt regleringsbrev. I detta årligen återkommande dokument, där placeringen av varje HSFR-professur anges, hade vid Gunnar Ekströms professur ordet "myntkabinettet" bytts mot orden "Stockholms universitet". Genom denna skenbart så enkla ändring av några få ord hade ett nytt skede i den svenska numismatikprofessurens historia tagit sin början.

Vid Stockholms universitet är arkeologi ett av de största ämnena inom historisk-filosofiska sektionen. Ämnet rymmer många inbördes ganska skilda specialiteter. Huvuduppgiften för numismatisk forskning i Sverige är och förblir de jordfunna mynten, särskilt från vikingatid och medeltid.

Arkeologiska institutionen
prof. Åke Hyenstrand
prefekt

Arkeologiska
forskningslaboratoriet
prof. Birgit Arrhenius

Numismatiska forskningsgruppen
Numismatic Institute
prof. Brita Malmer

Osteologiska
forskningslaboratoriet
prof. Torstein Sjøveld

Nytt forskningsmaterial tillkommer ständigt genom utgrävningar och genom slumpvis påträffade fynd. Det är för epoker med sparsamma eller obefintliga skriftliga källor som det numismatiska forskningsmaterialet är särskilt betydelsefullt. Numismatikprofessurens placering just vid Arkeologiska institutionen är därför det enda naturliga alternativet.

Verksamheten vid Gunnar Ekströms professur har efter beslut av rektorsämbetet fått namnet *Numismatiska forskningsgruppen - Numismatic Institute*. Därigenom skapas lämplig anknytning till övrig verksamhet inom ramen för Arkeologiska institutionen, se vidstående tablå.

Efter nio år har även punkt 2 i inledningen till denna artikel blivit uppfyllt. Professurens innehavare är medlem av institutionsstyrelsen och integrerad i universitetets beslutssystem. Beslut kan inte längre fattas över huvudet på en befattningshavare som utan egen förskyllan hamnat utanför systemet. Och viktigast av allt: ämnet numismatik och penninghistoria har blivit jämställt med andra humanistiska och samhällsvetenskapliga ämnen. Förutsättningarna för en utveckling av ämnet, såväl i fråga om forskning som undervisning, har väsentligt förbättrats.

Översikt av seminarie- verksamheten vid Numismatiska institutionen 1979-1988

1979

Källorna till Sveriges medeltida mynthistoria.

15/II Källgrupp I. Bevarade svenska medeltidsmynt i fynd och samlingar. En orientering.

22/II Källgrupp II. Uppgifter om skingrade fynd i arkivaliskt material. Källgrupp III. Uppgifter om myntförhållanden i skriftliga källor (myntordningar, kursuppgifter m m).

29/II Genomgång av litteratur om Sveriges medeltida mynthistoria. Sam-

manfattning av forskningens nuvarande ståndpunkt. Orientering om forskningsprojektet Sveriges mynthistoria, medeltidsdelen.

1980

Tyska mynt i Sverige under 1400-talet.

13/3 Genomgång av myntfynd. Presentation av skriftligt källmaterial. Date-27/3 ringsproblem. Genomgång av litteratur. Det numismatiska källmaterialets betydelse för medeltidsarkeologisk och historisk forskning.

Myntimporten från Tyskland och England under vikingatiden.

13/II Presentation av materialet, litteraturgenomgång, diskussion.

20/II D:o

27/II D:o

1981

Seminarier för medarbetare i forskningsprojektet *Mynt från vikingatiden funna i Sverige och Sveriges mynthistoria* samt övriga intresserade. Under vårterminen behandlades bl a följande ämnen.

19/1 Sixth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History; J. Call-

9/2 mer, Numismatics and Archaeology; Oddy-Archibald, Scientific

2/3 Studies in Numismatics; Efter-

9/3 undersökning av fyndplatser för

16/3 vikingatida myntfynd (M. Öster-

23/3 gren; L. Lundström, Bitsilver och

30/3 betalningsringar; B. Hårdh, Wikinger-

6/4 zeitliche Depotfunde; Minidatorn

och numismatiken; Medeltida mynt-

27/4 fynd från Lund; Genomgång av före-

4/5 dragen vid symposium i Köpenhamn

26-28 mars, Coinage and Monetary

Circulation in the Baltic Area c.

1350-1500; Nyare litteratur om so-

lidifynden i Skandinavien (L. Lind);

Om 1900 mynt funna vid 1940-talets

undersökningar i Peterskyrkan i

Rom och andra kyrkfynd (I. Wiséhn);

Sammanfattning av vårterminens

arbete, bl a utarbetandet av förbättrade metoder för registrering av myntens sekundära individuella egenskaper i de vikingatida myntfynden (B. Malmer).

Under höstterminen 1981 utvecklades den typ av seminarier med en eller flera föredragshållare/diskussionsinledare som sedan blev regel.

21/9 Samanidfursten Ismail ibn Ahmad 892-907 och Ismail-mynten i Sverige (B.E. Hovén, G. Rispling)

28/9 Islamiska myntfragment och deras registrering (B. Malmer, B.E. Hovén, G. Rispling)

16/II Numismatisk reseberättelse från USA och Mexico (B. Malmer)

23/II Probermärken på vikingatida mynt. Några märningar och reflexioner (E. Sperber)

30/II Romerska denarer på kontinenten och i Skandinavien (L. Lind)

7/12 Kyrkfynd i Norrland (I. Wiséhn)

14/12 Stämpelidentitet och myntcirkulation. Frekvensen av stämpelidentiska mynt i några penningssummor från vikingatid och medeltid (I. Hammarberg, B. Malmer, G. Rispling).

1982

15/2 Nyutkommen litteratur om vikingatidens myntförhållanden (A. Carlsson, B.E. Hovén, B. Malmer)

1/3 Något om priser och löner under Magnus Eriksson. Orientering om excerperingsarbetet för Sveriges mynthistoria (G. Bäärnhielm)

15/3 Frågor rörande svensk myntprägling vid mitten av 1400-talet (L. O. Lagerqvist)

29/3 Sturetidens mynthistoria i belysning av Västeråsfyndet 1972 (I. Hammarberg)

1/II Resultat av plåtmyntsundersökningen 1979-80 (B. Tingström).

8/II Numismatisk reseberättelse från Reykjavik och Tallin (B. Malmer)

15/II Islamiska 800-talsskatter från Sverige (B. E. Hovén).

22/II Aktuell litteratur samt orientering om forskningsverksamheten vid Numismatiska institutionen (B. Malmer m fl).

1983

28/2 Vikingatida silverdepåer - några tolkningsförsök och konsekvenserna av dessa (A. Carlsson)

7/3 Bysantinska mynt i vikingatida silverdepåer (B. Malmer)

14/3 Stämpelkopplingar på samanidiska och volgabulgariska mynt (G. Rispling)

21/3 Aktuell litteratur samt orientering om projektet Sveriges mynthistoria, landskapsinventeringen (B. Malmer)

- 7/11 Samlingarna av vikingatidsmynt i Moskva och Leningrad (B. Malmer)
 14/11 Städer, kungamakt och myntning. Ett apropå till Anders Andréns uppsats i *Scandia* 49:1 (A. Carlsson)
 21/11 Denarfynd på Bornholm (L. Lind)
 28/11 Nyutkommen litteratur (I. Wiséhn m fl)

1984

- 5/3 Islamiska myntstampar (G. Rispling)
 13/3 Om grafisk-statistisk bearbetning av CNS-materialet (S. Brahme)
 19/3 Sigtunamyntningen ca 995-1020 (B. Malmer)
 26/3 Nyutkommen litteratur (N.-U. Fornander m fl)
 5/11 Vikingatidens numismatik i Polen och DDR. En reseberättelse (B. Malmer)
 12/11 Om stämpelidentiska vikingatidsmynt och vikingatida stamptillverkning. Ett tekniskt experiment (S. Brahme)
 19/11 Om den engelsk-dansk-svenske myntmästaren Asketill (B. Malmer)
 26/11 Nyutkommen litteratur (A. Carlsson, N.-U. Fornander, B. Malmer).

1985

- 4/3 Om stämpelidentiska mynt och vikingatida stamptillverkning (S. Brahme, G. Rispling, B. Malmer). Forts. från 12/11 1984
 11/3 "Den senmedeltida penningen i Sverige". Bakgrund, metod, resultat (B. Malmer)
 18/3 Thordeman XVI i depåfynd och hopade fynd. En principdiskussion om myntfyndens källvärde (K. Jonsson, B. Malmer)
 1/4 Nytt depåfynd från Burs, Häffinds (K. Brisholm, G. Rispling); Skandinaviska imitationer, EDEDO-gruppen (B. Malmer); Nyutkommen litteratur (N.-U. Fornander, B. Malmer)
 4/11 Sceattas och den äldsta nordiska myntningen (K. Jonsson, B. Malmer)
 11/11 Lüneburgmyntningen omkring år 1000. Något om metoder att beräkna utmyntningsvolymen (S. Brahme). Aktuell litteratur (N.-U. Fornander)
 18/11 Abbasider, samander och volgabulgarer. Om stampfrekvens och myntproduktion på några viktiga myntorter (K. Brisholm, G. Rispling)
 25/11 "Världens mynt". Till 15-årsminnet av en unik utställning i Kungl. Myntkabinettet (B. Malmer). Aktuell litteratur (N.-U. Fornander).

1986

- 3/3 Numismatiska metodfrågor (allmän diskussion); Engelsk mynthistoria 973-979 (K. Jonsson)
 10/3 Arabiska mynt i British Museum (G. Rispling); Parissymposiet Rythmes

de la production monétaire (L.O. Lagerqvist); Lüneburgs äldsta mynt (S. Brahme)

- 17/3 Sekundära element i tre gotländska myntfynd med slutår 1036 (E. Svensson)
 24/3 N.J. Mayhew, "Sterling imitations of Edwardian type" (N.-U. Fornander); Publiceringsmöjligheter för vetenskaplig numismatisk litteratur (allmän diskussion)
 3/11 Sigtunamyntningen och det nya fyndet från Glammunds, Akebäck, Gotland. Orientering om forskningsläget (B. Malmer)
 10/11 Wodan/Monster-sceattas och det nya fyndet från Hamwic. Metodologisk diskussion (K. Jonsson, B. Malmer)
 17/11 Metallinnehållet i mynt. Undersökningsmetoder och några resultat (S. Brahme)
 24/11 Nyutkommen numismatisk litteratur. Fortsatt diskussion av metodiska problem (N.-U. Fornander, G. Rispling, B. Malmer).

1987

- 2/3 Orientering om projektet "Byzantine coins found in Sweden" (I. Hammarberg, B. Malmer, T. Zachrisson)
 9/3 Septimius Severus' myntreform 194-195 (L. Lind)
 16/3 En stampstudie över Sven Estridsen, Hauberg typ 28 (U. Silvegren)
 23/3 1100-talsmynt i svenska fynd - problem och metod (E. Svensson)
 2/11 Metodiska problem kring dateringen av tidiga atenska tetradrachmer (U. Westermark). Användning av slumpfelsanalys inom numismatiken. Exempel Lüneburg Dannenberg 585 och Sven Estridsen Hauberg 28 (S. Brahme)
 9/11 Om myntmassors spridning i tid och rum (B. Malmer). Orientering om projektet Landskapsinventeringen (E. Wiséhn)
 16/11 Nya myntfynd från vikingatiden (M. Östergren). Visning av G. Burenhults videofilm om utgrävningen av Häffindsfyndet i RAGU, Visby, våren 1985. Lokal: Sessionssalen, RA-ÅSHMM, Storgatan 41
 23/11 Högmedeltiden i relief. Om tyska brakteatfynd (E. Lindberger). Presentation av aktuell tysk litteratur (N.-U. Fornander).

1988

- 7/3 Sylloge Nummorum Graecorum. En presentation (U. Westermark)
 14/3 Kyrkfynden och den medeltida myntcirkulationen i Sverige (H. Klackenborg)
 22/3 Birger Jarl och hans myntning i Lödöse (K. Jonsson)
 28/3 Tema Danmark. Presentation av aktuell dansk numismatisk litteratur (N.-U. Fornander, B. Malmer).

Den XI:e internationella numismatiska kongressen

avhålls 8 - 11 september 1991 i Bryssel, där de flesta evenemangen och föreläsningarna ordnas i Kongresspalatset i stadens centrum. Såväl plenarmöten som sektionssammanträden hålls från måndag till torsdag medan olika utflykter är planerade för fredagen den 12.

Kongressledningen önskar, att man såvitt möjligt skall presentera de senaste framstegen inom hela det numismatiska fältet för den vetenskapliga världen. Förbindelserna mellan numismatiken och närstående vetenskaper, tex arkeologi och konst, bör bli belysta.

Samtidigt som kongressen äger rum firas flera jubiléer. Det är 100 år sedan den första internationella kongressen ägde rum, också den i Bryssel. Såväl *La Société Royale de Numismatique Belge* som *Revue Belge de numismatique et sigillographie* fyller 150 år.

Ett mera detaljerat program utkommer 1990 och tillställs alla medlemmar i Commission Internationale de Numismatique. De som inte är institutionella medlemmar får gärna programmet på begäran. De som avser att hålla ett föredrag bör anmäla detta i god tid.

Adressen till kongressledningen är tills vidare:

Mlle Ghislaine Moucharte,
 Secrétaire Général du XIe Congrès
 International de numismatique,
 Collège Erasme,
 Place Blaise Pascal 1,
 B-1348 Louvain-la-Neuve
 Belgien

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
 Mynt • Sedlar • Medaljer
 Frimärken • Vykort
 Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
 103 25 STOCKHOLM
 Tel 08-21 12 10

Poletter fra Bohus Slot

I området ved ruinerne efter Bohus Slot i det nuværende svenske Bohus Len er der i årenes løb fundet et stort antal blytegn, der uden tvivl har været anvendt som arbejdstegn for arbejdere ved slottet. Største parten af de fundne tegn findes nu i Göteborgs Historiska Museum.

Det oftest fundne tegn viser i monogram BH omgivet af fire stjerner. Det har af de, som hidtil har beskæftiget sig med det, været henført til Christian IV eller ældre. Imidlertid kendes et samlet fund med 140 stykker, hvoraf de 135 er dette tegn, mens de sidste 5 fordeler sig med daterede tegn fra 1642 eller 1647, 1649 og 1650, hvilket sandsynliggør, at det er yngre. Til gengæld må tegnet antages at være fra før 1658, idet Bohus Len 18. marts 1658 blev afstået til Sverige, og fra svensk side viste man ikke synderlig interesse for slottet.

P. Hauberg har i sin egenskab af museumsinspektør ved Den kongelige Mønt- og Medaillesamling i København på et tidspunkt, hvor der var fundet "et par Hundrede af disse Arbejdstegn" fået tilstillet ca. ti stykker tegn til udtalelse, men har beholdt tilsendte til egen samling, hvorfor Den kongelige Mønt- og Medaillesamling siden har måttet købe et eksemplar.

Haubergs udtalelse er gengivet hos Wilhelm Berg, der i 1893 kender til ialt ca. 540 fundne eksemplarer. Vilhelm Bergsøe kender ikke til Bohus-tegn i sin Foreningstegn fra 1888, men på auktionen 1896 udbydes et eksemplar, som sælges til Odense Museum. Vilhelm Bergsøe har ikke kendt Wilhelm Bergs artikel fra 1893 og kan, eftersom Berg heller ikke synes at kende Bergsøes Foreningstegn, have fået sit tegn fra Hauberg. En note i Numismatisk Förenings Medlemsblad VII p. 221 er antagelig af Georg Galster, som vel har sin viden mundtlig fra Hauberg, der åbenbart ikke er underrettet om Wilhelm Bergs artikel. Ifølge denne artikel fandtes "et par hun-

drede af disse Arbejdstegn". Da Otto Rydbeck foretog sine undersøgelser, offentliggjort 1935, var de mange fundne tegn gemt så godt af vejen på Göteborgs Historiska Museum, at han kun kunne berette om 36 fundne tegn. Og siden som kuriosum J. Pedersen, Borås kendte i 1941 kun 2 tegn, hvoraf det ene skulle være i Kungl. Myntkabinettet i Stockholm. Endelig forespurgte jeg i "Fråga" i Myntkontakt nr 2, mars 1982 om ovennævnte spørgsmål hvortil svaret dengang var mig ubekendt, uden at svar fremkom.

Om tegnet med Christian IV's navnetræk kan såvel Wilhelm Berg, som Otto Rydbeck berette om to fundne eksemplarer, uden at det på nogen måde behøver at være de samme to eksemplarer.

Tegnene fra 1649 og 1650 meddeler Wilhelm Berg er fundne i henholdsvis 2 og 1 eksemplarer.

Tegnet med IACOB NIEL.SØN nævnes kun hos Otto Rydbeck, der kan berette om et eksemplar.

Jørgen Somod

Katalog

- 1) Forside præget: Christian IV's kronede navnetræk. Ved siderne BH, derunder resterne af antagelig sidste to cifre af et årstal, vel nok (16)42 eller (16)47. Bagside blank. Bly 16 mm.
- 2) Forside præget: Frederik III's kronede navnetræk. Ved siderne de sidste to cifre af årstallet (16)49. Bagside blank. Bly 18 mm, tykkelse 1/2 mm.
- 3) Forside præget: Frederik III's kronede navnetræk. Ved siderne BH, derover antagelig 1 6 og under bogstaverne antagelig 5 0, således, at stykket er dateret 1650. Bagside blank. Bly 18 mm.
- 4) Forside præget: Maske eller dyrehoved. Omskrift: IACOB NIEL.SØN. Bagside blank. Bly 15 mm.

- 5) Forside præget: Omkring fire seks-takkede stjerner BH i monogram. Bagside blank. Bly 13 mm.

Billedregister: 1, 2, 3 og 5: Wilhelm Berg
1 og 4: Otto Rydbeck

Litteratur:

Wilhelm Berg: *Mynttecken med B.H., Göteborg 1893.* (Morten Eske Mortensen takske for denne henvisning.)

Vilhelm Bergsøe: *Danske Foreningstegn, 1888.*

Vilhelm Bergsøe: *Fortegnelse over Danske Mønter og Medailler 25. februar 1896.* (Georg Galster): note i *Numismatisk Förenings Medlemsblad VII* p. 221.

Morten Eske Mortensen: *Bergsøes auktion 1896, Danish Token Club Medlemsblad 1984.*

Otto Rydbeck: *Den medeltida borgen i Skanör, Lund 1935.*

Jørgen Somod: *Blytegn fra Bohus, Danish Token Club Medlemsblad, 1980.*

Jørgen Somod: *Pedersens Myntkatalog 1941, Danish Token Club Medlemsblad 1980.*

Jørgen Somod: "Fråga", *Myntkontakt 1982.*

Jørgen Somod: *Poletter fra Christian IV's tid, Møntsamleren 1988.*

Jørgen Somod: *Poletter fra Frederik III's tid, Møntsamleren 1988.*

SPECIE MYNTHANDEL HB

Köper och säljer
Mynt • Sedlar • Medaljer

*Spec. Äldre svenska kopparmynt.
Sedlar före 1900.
Kommissionsuppdrag - Auktioner.*

Storgatan 19, Box 69
574 01 VETLANDA
Tel 0383 - 153 01

1. E.

1. E.

1. E.

1. E.

1

1

2

3

4

5

Fig. 1. Nyköping före den stora stadsbranden 1 juli 1665. Ur Erik Dahlbergs *Suecia antiqua et hodierna*.

Kring ett nyfunnet guldmynt i Nyköping

Av Monica Golabiewski Lannby

I kvarteret Biografen i Nyköping påbörjades hösten 1987 en stor stadsarkeologisk undersökning. Den leddes av antikvarierna Carolina Andersson och Ann-Mari Hållans vid riksantikvarieämbetets uppdragsverksamhet och beräknades vara avslutad i december 1988. Undersökningen var förra årets största stadsgrävning och gav en god möjlighet att närmare studera en stadsmiljö från 1600-talet¹. Bland de fynd som gjordes fanns 58 mynt, huvudsakligen kopparmynt från 1600-talet, samt en räknepening. Nyköping var under åren 1625–36 myntort. Där präglades då endast kopparmynt för Gustav II Adolf och drottning Kristina. Under Karl IX:s tid som hertig av Södermanland 1560–1604, med residens i Nyköping, slogs där också mynt i silver 1586–87. Fig 1.

Ett av mynten är av guld och hittades vid undersökningen år 1987. Fyndet gjordes strax utanför ett trähus, som kan dateras till andra hälften av 1600-talet och därmed tillhör den äldsta bebyggelsen i området. Troligen har myntet tappats under den tid som huset stod där och ej tidigare, eftersom området dessförinnan utgjordes av åkrar och ängar. Det nu undersökta området bestod under 1600-talet huvudsakligen av bostäder. Området är att betrakta som en högre stadsmiljö. Den tomt, där guldmyntet hittades, ägdes då av ingenjö-

ren Lars Welamson Björkman, mannen bakom den dåtida stadsregleringen av Nyköping. Trähuset har troligen använts som visthusbod tillhörande bostadshuset.² Fig 2.

Övriga mynt påträffades spridda i och utanför husen vid undersökningar sommaren 1988. Guldmyntet inlämnades till Kungliga Myntkabinetet (KMK) för bestämning i oktober 1987 och de övriga mynten under sommaren och hösten 1988. Åtskilliga mynt är i mycket dåligt skick, men i väntan på rengöring och konservering vid Riksantikvarieämbetets tekniska institution har flertalet ändå preliminärt kunnat bestämmas som följer:

SVERIGE: Gustav II Adolf, Stockholm, 1/2 öre 1615 (1 ex), Säter, 1/2 öre (1628–31) (1 ex), klipping (1624–27) (1 ex); Kristina, 1/4 öre (1633–54) (12 ex); Karl X Gustav, Avesta, 1/4 öre (1654–60) (1 ex); Karl XI, Stockholm, 1 öre (?) (2 ex), Avesta, 2 öre km 1662 (1 ex), 1/6 öre sm (1666–86) (12 ex); Ulrika Eleonora, Stockholm, 1 öre km (1719–20) (1 ex); Adolf Fredrik, Avesta, 2 öre sm (1751–68) (1 ex); ej bestämbara (23 ex);

TYSKLAND: Nürnberg, räknepening utförd av Hans Schultes (1553–1584), mässing, 3,07 gram (1 ex). Perforerad.

Guldmyntet

SVERIGE: Karl IX (1604–1611), Stockholm, 6 mark 1609, 1,84 gram. Fig 3.

Åtsida: CAROLVS · IX · DG · REX · SVEC · G · V · ETC (Karl IX med Guds nåde svearnas, götarnas, vändernas etc. konung). Konungen i profil vänd åt vänster. Ovan konungens valspråk: Jehovah solatium meum (Gud är min tröst). Inre och yttre pärlring.

Frånsida: VI · MARK · SVENSKA. Krona, tre sköldar med resp tre kronor, lejon över gimbalkar, vase, kring en mittpunkt, 1609. Inre och yttre pärlring.

Myntet är präglat i Stockholm enligt 1604 års myntordning. Rätt vikt skall vara 1,8584 gram³. Myntmästarmärke finns ej, men myntmästare i Stockholm under denna tid var Antoni Grott då. Gravören är okänd. I KMK:s samlingar finns fyra exemplar av denna valör och år. Antalet utgivna mynt är okänt, men svenska guldmynt präglades i små upplagor och torde inte ha spelat någon större roll i den allmänna penningcirkulationen vid sidan av silver- och de senare kopparmynten, vilket kan bekräftas genom de ytterligt få fynd som gjorts. Se nedan.

I Sverige har slagits guldmynt, bl a i markvalörer, sedan 1568. 6-marken slogs endast under Johan III åren

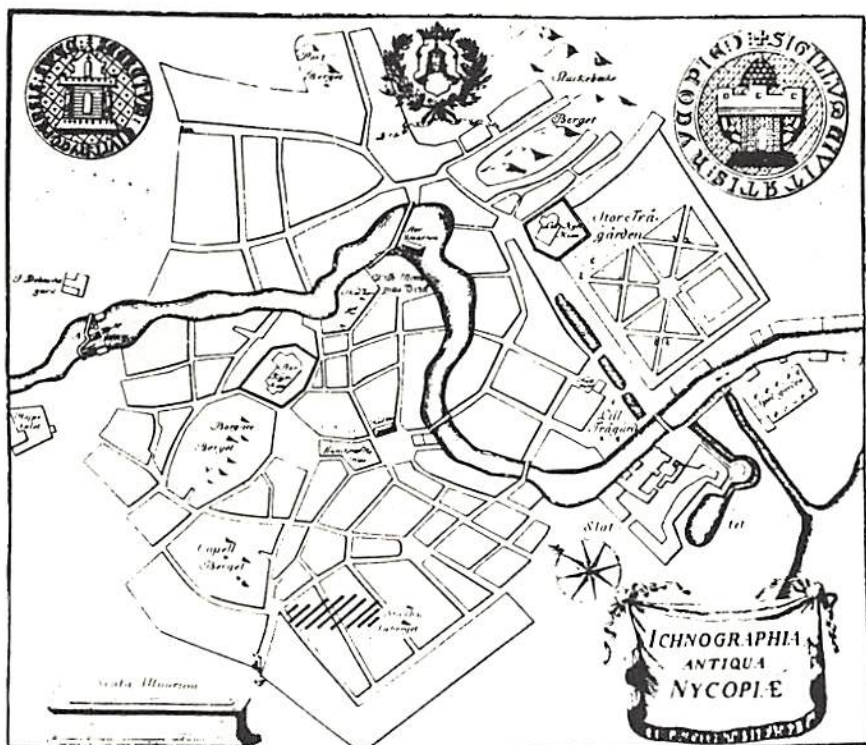

Fig. 2. Nyköpings äldsta stadsplan från tiden före 1665. Det snedstreckade området anger ungefärlig placering av undersökningen.

1590–91 samt under Karl IX 1609–10. Markmyntet i guld tenderade att värderas högre än motsvarande i silver och från år 1654, vid Karl X Gustavs maktövertagande, infördes i stället dukaten.

Under Karl IX (1604–11) präglades guldmynt i markvalörer huvudsakligen i Stockholm men också i Göteborg. I Stockholm slogs i runda mynt 16 mark (karolin) och 6 mark, i klippingar 10 och 5 mark. I Göteborg slogs 6 mark i rundmynt. Praktmynt i guld om sex dukaters vikt präglades i Stockholm åren 1606, 1607, 1608 och 1609 i något varierande utförande varje år. I skatten från regalskeppet Kronan påträffades ett dittills okänt praktmynt med en vikt motsvarande 10 dukater (portugalös) präglat för Karl IX år 1606. Detta väger 34,34 gram. Vi känner alltså till sex olika valörer i guldmynt från Karl IX:s regeringstid och dessutom kastpenningen till konungens kröning år 1607 om 16 mark. Karl erhöll redan som hertig egen mynträtt och utgav då klippingmynt i guld om 8 mark. Klippingarna frestade i sin enkelhet till efterbildningar och sådana gjordes också uppenbarligen redan under 1600-talet.⁴

Fig. 3. Sverige, Karl IX, Stockholm, 6 mark 1609, guld. Foto G. Hildebrand, Raå/shmm.

Guldmynt utgivna under Karl IX

I KMK:s samlingar:
STOCKHOLM

Rundmynt

16 mark	1606 (3 ex); 1607 (3 ex); 1608 (1 ex); 1610 (4 ex); 1611 (1 ex)
1606–11	
6 mark 1609	1609 (4 ex)

Klippingar

10 mark 1610	1610 (4 ex)
5 mark 1610–12	1610 (2 ex); 1611 (6 ex)

Kastmynt

16 mark 1607	1607 (2 ex)
--------------	-------------

Praktmynt

10 dukater 1606	Ej fyndfördelat (1 ex)
-----------------	------------------------

6 dukater	1606 (1 ex; 1607 (1 ex); 1608 (2 ex); 1609 (2 ex)
-----------	---

GÖTEBORG

Rundmynt

6 mark 1610	1610 (3 ex)
-------------	-------------

Fynd av Karl IX:s guldmynt

I Statens historiska museum/Kungliga myntkabinettets (SHM/KMK) inventarium finns nedanstående fynd av Karl IX:s guldmynt registrerade. Citaten hänför sig till inventariet om ej annat anges. Fynd som ej registrerats hos KMK finns inte med i förteckningen, som ej gör anspråk på att vara

rikstäckande. Under 1800-talet införlivades ofta fyndmynten i den systematiska samlingen utan proveniensangivelse. Alla mynt har därför ej gått att återfinna under respektive inventarienummer bland fynden. Med reservation för vissa mynt, som härrör ur inköpta eller deponerade samlingar, avser redogörelsen ovan för KMK:s samlingar att visa att däri kan ingå några av dessa fyndmynt.

År 1677. *Västergötland, okänd fyndplats*. Stockholm, 6 dukater 1608 (?) (1 ex). Ensamfunnet? SHM/KMK utan inv.nr.

Myntet skänktes till Akademien av Magnus Gabriel De la Gardie (1622–1686) år 1677:

"Gåfva av Rikskansleren, Gr. M.G. De la Gardie. Ett Konung Carl IX:s Guldmynt. Funnet i Västergötland och der inköpt af gifvaren..." (Här följer citat ur Hadorphs brev av 1 augusti 1677.)

"En lös anteckning med J. Peringskölds hand citerar rörande detta fynd och gåfva Gr. De la Gardies Br. till Hadorph af d. 25 Juli 1677."

"År utan tvifvel det Carl IX:s guldmynt på 8 dukater, som saknades vid inventeringen 1693, men af Hadorphs storbhus inlemnades 1695. - Inv. 1720 n. 5. Jfr Berch Beskr. p. 81 n. 1."

De la Gardie sände myntet till Johan Hadorph (1630–1693), forntidsforskare, myntkännare och samlare samt sedermera riksantikvarie, enligt brev av den 25 juli 1677. Hadorph behöll myntet för bestämning och det dök upp igen först efter hans död. Den ovan nämnde Johan Peringskiöld (1654–1720) var sekreterare vid Antikvitetsarkivet samt riksantikvarie efter Hadorph. Uppgiften 8 dukater är en ren felskrivning. I 1720 års inventarium finns omnämnd "En Caroli IX. af 1608". Referensen till C.R. Berchs katalog tryckt år 1773, en 6-dukats 1608, är gjord långt senare. Den enda *samtida* beskrivningen av myntet finns i ett brev⁶ till De la Gardie den 1 augusti 1677 där Hadorph skriver:

"...gullmyntet som E. höggrefl. Excell. uppskickar har jag intet förr haft i min Myntebok: men något större af samma Prægel i sölfwer av 8 m."

Genom brevet kan bestämningen 6 dukater bekräftas men däremot ej årtalet. Beskrivningen "något större" skulle kunna betyda något tyngre. Den nämnda 8-marken är tyngre än 6-dukaten men endast större än 1609

års 6-dukats. En tolkning av Hadorphs beskrivning av guldmyntet är följande: Karl IX:s 8 mark-mynt i silver har samma stämpel som 6-dukaten, men utan valörbeteckning under skölden på fransidan, och är "något större" än 6-dukaten år 1609, som alltså skulle kunna vara det av De la Gardie överlämnade myntet funnet och inköpt i Västergötland år 1677. Tolkningen av årtalet kan dessvärre ej bekräftas genom motsvarande mynt i KMK:s samlingar. KMK:s ena exemplar är en deposition från Riksbanken, det andra är en gåva från Charlotta von Platen, född De Geer, år 1888 och härstammar ur Charles De Geers samling.

År 1804⁷ fanns i KMK en 6-dukats utan angivet årtal, men med hänvisning till Berch s 81 nr 1 med årtalet 1608. År 1874⁸ finns däremot en 6-dukats med årtalet 1609 förtecknad i samlingarna. Denna finns ej kvar och kan ha sålts eller bytts när det nya och något tyngre exemplaret från De Geers samling tillfördes KMK. Det första exemplaret betecknades nämligen som en 5-dukats (5 9/16). Det kan i sammanhanget vara av intresse att veta att det vid en myntauktion år 1903 ur skalden Carl Snoilskys samling efter dennes död såldes en 5-dukats 1609. En gissning är att han kan ha förvärvat myntet från KMK.

År 1804. *Stockholm, Stortorget*. Stockholm, 16 mark 1608–1611 (okänt antal ex). Depåfynd. Nedlagt efter år 1657. Skingrat.

"...flere hundra Guldmynt af diverse slag...". "3a. Alldeles dylikt XVI mark som no:3; men med årtalet 1607. Af denna sort woro äfven af åren 1608, 09, 10 och 11 ibland fyndet wid Stora torget år 1804."⁹

År 1841. *Västergötland, Ulricehamn* (under Karl IX:s tid *Bogesund*). Stockholm, 6 mark 1609 (1 ex). Ensamfunnet. SHM/KMK 958. Myntet är troligen inlagt i systematiska samlingen utan proveniensangivelse.

"...ett guldmynt som blifwit upphittadt af arbetskarlen Johannes Magnusson vid gräfning för en ny gatas anläggning i berörde stad." "Inlöstes med 5 Rd 32 S.B.^{co}... Fanns förut. Lades till dublettsamlingen. Är sällsynt."

År 1860. *Småland, Ryssby sn, Rockneby*. Stockholm, 10 mark 1610, klipping (1 ex). Ensamfunnet. SHM/KMK 2758. Myntet är troligen inlagt

i systematiska samlingen utan proveniensangivelse.

"...ett fyrkantigt guldmynt, hvilket afskedade Husaren Olaus Lindgren vid Ryssby nyligen upphittat i jorden å det ställe der en Skans fordom varit anlagd i närheten af tingshuset vid Rockneby af Ryssby sn..." "Löstes med 10 Rd."

År 1876. *Södermanland, Nyköping*. Stockholm, 16 mark 1610 (1 ex, LUHM). Depåfynd. Nedlagt efter år 1626. SHM/KMK 5871, 5882.

"...56 utländska guldmynt, 127 utländska silfvermynt, en mängd små ryska 'dengi', 1 svenskt guldmynt och 1881 silfvermynt, alla svenska, funna d. 18 Sept. vid gräfning i en 7 fot djup källare i *Skråddaren J. Utikes egen-dom, gården N° 54 i stadens 1° kvarter*, 1 fot under källarens botten. Löstes efter värdering å Kongl. Myntet med tillsamman 698 kronor 53 öre. Ur samma fynd utvaldes ytterligare 1 Karl IX^s 16-mark, samt 1 större och 66 andra svenska silfvermynt, hvilka betalades med 25 kronor 34 öre och för samma summa försålles till Lunds Universitets Myntkabinett. - Resten af fyndet återsändes."

Ytterligare fyra mynt påträffades senare samma år. 39 mynt finns i Nyköpings läroverks mynt- och medaljsamling¹⁰. Guldmyntet finns alltså i Lund. Fyndet innehöll även nio turkiska guldmynt.¹¹

År 1982–1984. *Öland, Hulterstads sn, regalskeppet Kronan*. Stockholm, 10 dukater 1606 (1 ex). Depåfynd. Skatten gick till botten med Kronan år 1676. KMK dnr 432/82.

Fler än 255 svenska och utländska guldmynt från 1600-talet samt ett fåtal av silver påträffades i vraket. Mynten hade troligen förvarats i ett skrin.¹²

År 1987. *Södermanland, Nyköping, kvarteret Biografen*. Se ovan.

Sammanfattning

Karl IX:s guldmynt har vid tre tillfällen påträffats som del av större depåfynd tillsammans med andra höga valörer i guld och silver i Stockholm, i Nyköping samt i regalskeppet Kronan. Övriga fyra fynd är ensamfunna mynt.

I depåfynd: 10 dukater 1606, regalskeppet Kronan

16 mark 1608–1611, Stockholm
16 mark 1610, Södermanland

Ensamfunna:

6 dukater 1608/09, Västergötland
10 mark 1610, Småland
6 mark 1609, Västergötland
6 mark 1609, Södermanland

Hur många fler fynd som gjorts är ovisst. Förteckningen är alltså ofullständig men ger ändå en del information: Det finns få fynd. De som finns är spridda i Götaland och i södra Svealand. Fynden är i stort sett lika fördelade på depåfynd och ensamfunna mynt. Där finns såväl praktmynt som rundmynt och en klipping. I skatter nedlagda åren 1626 och 1657 var Karl IX:s guldmynt representerade. År 1676 fanns ett praktmynt som äldsta svenska mynt i en sjunken skattkista.

I anslutning till det senaste guldmyntfyndet i Nyköping kan det också vara av intresse att redovisa dem som gjorts i staden tidigare:

År 1860–1870. *Stora Torget*. 1 ex. Del av depåfynd? SHM/KMK 20 014. "f. vid rivning av Lithanders hus. Ink. 1932." "Förenade Nederländerna, Holland, dukat 1622. Enligt uppg. del av större fynd, gjort vid husrivning för c:a 60–70 år sedan"¹³.

År 1876. "Skräddaren J. Uttkes *egendom*...". Se ovan.

År 1963. *Kvarteret Rådhuset*. Ensamfunnet. SHM/KMK 29 486. Sverige, Johan III, Stockholm, krongyllen 1571 (1 ex). Myntet påträffades vid arkeologisk undersökning.

När vi nu befinner oss i Södermanland under Karl IX:s tid, kunde det vara på sin plats att nämna, att i detta landskap gjordes vårt lands äldsta kända skattfynd som införlivats med statssamlingarna. Mynten påträffades år 1599 i Tystberga socken och beskrivs i 1693 års inventarium som en "hoop små mynt bestående av 960 stycken mz Lit. M." Fyndet, som alltså bestod av svenska brakteater, överlämnades till hertig Karl. Denne, som förstod värdet av myntskatter, lät bevara mynten och de ingår numera i KMK:s systematiska samling av svensk medeltid.¹⁴

Efter dukatens införande 1654 torde fortfarande de gamla markvalörerna i guld ha varit gångbara i den mån de ännu fanns kvar i cirkulationen. Om tolkningen ovan av fyndet från Västergötland är riktig, håller Johan Ha-

dorph, som dock var myntkännare, år 1677 i sin hand ett svenskt praktmynt från 1608 men tycks inte känna till det. Myntet var och är naturligtvis mycket ovanligt men uppgiften tyder också på att dessa mynt knappt 70 år efter utmyntningen börjar falla i glömska. För praktmynten kan man knappast tala om cirkulation då de var avsedda som gåvor, men vikten angavs i dukater. Någon kursangivelse för guldmynt finns ej att tillgå, men guld har alltid sitt egenvärde. I Karl IX:s Växelordning år 1605¹⁵ står följande:

"...at alle köpmän som här i Riket theres köpenskap... så skole the och medh hwarie hundrade Dalers wärde, som the hit in i Landet före... skole the och före fem Ungerske Gylden eller och theres wärde uthi fiint godt Guldh in medh till at lefwerera på Myntet, och skall them gifwes igen för hwar Ungersk Gylden ätta Swenske marck, sådant Mynt som nu går och giäller i Landet, oavsedt at han tilförende icke hafwer gullit mer än siu Marck, althenstundh at man på hwar Ungersk Gylden hafwer en Marck till winst. Hwarföre och efter at samme Ordning som så hafwer warit af ålder, ingen hafwer warit till skades, som förbemäلت är, uthan mer gangnelig..."

6-marken i Nyköping kan ha tappats under andra hälften av 1600-talet. År 1633 är, enligt drottning Kristinas mandat, kursen guld – silver en ungersk gyllen = 10 1/2 mark¹⁶, vilket tydligen gällde fortfarande år 1643, då man i Myntförordningen¹⁷ kan läsa följande:

"Belangande de gengse Guldsorter, medan de icke med någon myckenhet äre hijt inkomne, låte wij dem för denne gång ovalverade, och til utgifwarens och anammarens förljknig, intil dess wij hafwe tijd något wist der öfwer at förordna, allenast at de äre wichtige och oförfalskade, och at der tilböriligen sijs uppå."

Vad kan då den förlorade 6-marken i guld ha haft för köpvärde? Eftersom priserna ej anges i guld måste man, för att klara ut detta, först göra en omräkning till silver. Ungersk gyllen¹⁸, eller dukat, var ett internationellt gångbart guldmynt med en finvikt om 3,45 gram guld och gällde i Sverige enligt ovan för 8 mark i silver. Den här omtalade 6-marken, med en finvikt som är drygt hälften (1,8197 gram), var följaktligen värd 4–5 mark i silver eller drygt 1 (svensk) daler. Efter

år 1633, då gyllen stod i 10 1/2 mark är 6-marken i guld värd nästan 5 1/2 mark i silver, vilket är knappt 1 1/2 daler. Efter denna något krångliga omräkning skall vi till slut mera konkret se några exempel på vad man kunde köpa för 6 mark i guld.¹⁹

År 1605 En halv tunna råg (drygt 70 liter)
År 1610 En kanna (2,6 liter) rhenskt vin
År 1615 En psalmbok
År 1635 Ett lipspund smör (8 1/2 kg)

Lars Welamson Björkman, intill vars hus guldmyntet hittades, fick från år 1646 för sitt arbete med Nyköpings stadsplanering ett årligt arvode av 400 daler silvermynt, dvs ca 280 sexmarkstycken i guld.²⁰

Noter

- 1 Kulturminnesvärd 3/88 s 31.
- 2 Muntligt uppgift från antikvarie Carolina Andersson, UV.
- 3 Wallroth 1918 s 60.
- 4 Almer & Carlsson 1983 s 158.
- 5 RAÄ/SHMM:s ämbetsarkiv 2, DI ac:1, ATA.
- 6 Riksarkivet. Skrivelser till De la Gardie. Ser. C.1.
- 7 Hallenberg 1804 nr 5.
- 8 Hildebrand 1874 s 91.
- 9 Frösell 1985.
- 10 Grandinson 1923.
- 11 Hovén 1978.
- 12 KMK katalog nr 24.
- 13 Tillväxten 1932.
- 14 Arne 1931 s 50–51.
- 15 Stiernman 1747 s 503.
- 16 De Brun 1963 s 258.
- 17 Stiernman 1750 s 352.
- 18 Erik XIV:s ungerska gyllen år 1568 hade en högre finvikt, 4,1245 gram.
- 19 Lagerqvist & Nathorst-Böös 1984 s 65 f.
- 20 Hornberg 1984 s 72.

Litteratur:

- Almer, Y. & Carlsson, I.: Äkta och falska guldklippingar 1587–1626. *Numismatiska Meddelanden XXXIV*. Stockholm 1983.
- Arne, T.J.: Antikvitetskollegiets och Antikvitetsarkivets samlingar. *Formvännen* 1931 s 48–91.
- Berch, C.R.: *Beskrifning öfwer Swenska Mynt och Kongl. Skådepenningar*. Uppsala 1773.
- Bergman, S.: Ett intressant myntfynd i Nyköping 1876. *Myntkontakt* 7/1985 s 172–74.
- De Brun, F.: Mynt ca 1400–1650. Anteckningar ur skilda källor. *Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1962 s 252–59.

Frösell, A.: Guldmyntskatten vid Stortorget i Stockholm. *Myntkontakt* 3/1985 s 52-56.

Grandinson, L.G.: *Nyköpings högre allmänna läroverks mynt- och medaljsamling*. Nyköping 1923.

Guldskatten från regalskeppet Kronan. *KMK:s katalog nr 24*. Stockholm 1986.

Hallenberg, J.: *Berättelse om Svenska Kongliga Mynt-Cabinetet*. Stockholm 1804.

Hildebrand, B.E.: *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*. Första delen. Stockholm 1874.

Hildebrand, H.: *Nyköpingsfyndet. Månadsbladet* 1877 s 403-07.

Holmström, M.: Årets fältarbeten. Byrån för arkeologiska undersökningar. *UV Mitt*, s 30-32. *Kulturminnesvård* 3/1988.

Hornberg, C.-A.: *Nyköping. Östersjöns dotter*. Stockholm 1984.

Hovén, B.E.: Bidrag till kännedomen om osman-turkiska guldmynt i KMK:s samlingar. *Svenska forskningsinstitutet i Istanbul. Meddelanden* 3/1978 s 66-100. Stockholm 1978.

Lagerqvist, L.O. & Nathorst-Böös, E.: *Vad kostade det?* Stockholm 1984.

Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet. *Numismatiska Meddelanden XXXVI*. Uppsala 1987.

Rasmuson, N.L.: Karl IX:s mynt och medaljer. *Karl IX. Studier under redaktion av Boo von Malmberg. Småskrifter utgivna av Svenska Porträtarkivet, Nationalmuseum*, nr 2. Stockholm 1950 s 20-36.

von Stiernman, A.A.: *Samling utaf Kongl. Bref, Stadgar och Förordningar, angående Sveriges Rikes Commerce, Politie och Oeconomie uti Gemen, Från Åhr 1523, in til härwarande tid*. Uppå Hans Kongl. Maj:ts Nådige Befallning. Del I. Wexel-Ordning. 1605. Stockholm 1747. Del II. Förordning om Myntet. 1643. Stockholm 1750.

Wälroth, K.-A.: *Sveriges mynt 1449-1917*. *Numismatiska Meddelanden XXII* 1918.

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppger samlarområde)

Lostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Riksdagsbehandling av förslag om mynt och sedlar

Vid årsskiftet 1991/92 upphör 10 000-kronorssedeln att vara lagligt betalningsmedel. (Jfr SNT 1988:7 ss 188-189.) Eftersom sådana sedlar kan komma fram även senare i samband med tex dödsboupptäckningar och liknande skall inlösningsvillkoren tillämpas generöst.

Förslaget, som riksdagen nu antagit, kommer från riksbanksfullmäktige (Förslag 1987/88:24). Riksbanksfullmäktige hade först tänkt sig att sedeln skulle försvinna successivt vartefter den cirkulerade färdigt, men flera aktuella förfalskningar har gjort att man nu vill dra in den relativt snabbt.

Finansutskottet upplyste i samband med motionsförslag (FiU 5) om att riksbanksfullmäktige våren 1989 skall bestämma sig om man vill ha ett tiokronorsmynt, eventuellt kompletterat med en tjugokronorssedel.

Däremot tycker inte riksdagen att tioöresmyntet bör försvinna som lägsta mynt ännu på ett tag (femöres- och tjugofemöresmynten försvann 1985). Man ansåg att om man beslutade redan nu om femtioöringen som lägsta mynt skulle det bara förstärka inflationsförväntningarna.

TS

Lag om äldre sedlar på 10 000 kronor

Regeringen har den 15 december 1988 utfärdat lag om äldre sedlar på tiotusen kronor (SFS 1988:1515), som träder i kraft den 1 januari 1989. Enligt riksdagens beslut (Förs 1987/88:24, 1988/89:FiU5, rskr. 31) föreskrivs följande.

Av Sveriges riksbank utgivna sedlar om tio tusen kronor enligt kungörelsen (SFS 1958:582) om utgivande av nya riksbankssedlar å tio tusen kronor skall upphöra att vara lagligt betalningsmedel den 31 december 1991.

Om inlösen av sedlar som upphört att vara lagligt betalningsmedel finns bestämmelser i lagen (SFS 1988:1385) om Sveriges riksbank (Jfr SNT 1989:1, sid 22).

TS

Europeisk monetär union?

Stats- och regeringscheferna i den Europeiska Gemenskapen (EG), det sk Europeiska Rådet, tillsatte i juni 1988 en kommitté med uppdrag att studera och lägga förslag till en ekonomisk och monetär union inom gemenskapen.

Enligt Romfördraget 1957, som ligger till grund för upprättandet av Den europeiska ekonomiska gemenskapen (EEC), skall medlemsländerna i nära samarbete med gemenskapens institutioner samordna sin ekonomiska politik i den utsträckning som erfordras för att uppnå fördragets syften. Fram till slutet av 1960-talet förblev det ekonomiska samarbetet inom gemenskapen ganska utvecklat. De allvarliga kriserna i världsekonomin omkring 1970 ledde till att den Europeiska Gemenskapens (EG) medlemsländer började överväga en förstärkning av det ekonomisk-politiska samarbetet. Redan 1969 presenterades ett förslag till utvidgat ekonomisk-politiskt och monetärt samarbete, den sk Barreplanen. Gemenskapens stats- och regeringschefer enades i december 1969 om att ge ministerrådet i uppdrag att utarbeta en plan för att etappvis förverkliga en ekonomisk och monetär union. Ministerrådet utgav en arbetsgrupp under ledning av Luxemburgs dåvarande regeringschef Pierre Werner att utforma förslag till en sådan etappplan. Werner-gruppens rapport framlades i oktober 1970. En monetär union inom gemenskapen fordrar total och oåterkallelig valutakonvertibilitet, undanröjande av växelkursernas fluktuationsmarginaler, oåterkalleligt fastställande av pariteterna och fullständigt fria kapitalrörelser. Unionen kan genomföras antingen med bibehållande av de nationella valutorna eller genom införande av en gemensam enhetlig valuta. Psykologiska och politiska överväganden talar, enligt rapporten, för en enhetlig valuta, vilket skulle bekräfta unionens oåterkalleliga karaktär.

Ministerrådets behandling av Wernerplanen utmynnade i februari 1971 i en resolution om det etappvisa förverkligandet av en ekonomisk och monetär union.

Vid stats- och regeringschefernas möte i Köpenhamn 1978 drogs riktlinjerna upp för skapandet av ett europeiskt monetärt system. Europeiska monetära systemet (EMS), som började fungera i mars 1979, anses vara nästa milstolpe i den Europeiska gemenskapens (EG) långsiktiga ansträngningar på att utveckla det ekonomiska och monetära samarbetet. Målet hur det Europeiska monetära systemet inom två år skulle bli ett slutligt system, innefattande upprättandet av en europeisk monetär fond (EMF) och sen gemensamma monetära enheten ECU, preciseras emellertid inte. En nära samordning har dock genomförts, främst på det penningpolitiska området, jämsides med ett reglerat valutasamarbete.

Efter upprättandet av det Europeiska monetära systemet (EMS) dröjde det ytterligare 7-8 år innan nästa samarbetsinitiativ lanserades. En revidering av Romfördraget, som beslutades 1985, berör på flera punkter det ekonomiska och monetära området. Denna sk enhetsakt innebär att begreppet "ekonomisk och monetär union" skrivs in i det reviderade fördraget. Överenskommelsen, som ligger till grund för enhetsakten, har blivit föremål för vitt skilda tolkningar.

Europeiska Rådet beslöt 1988 att uppdraga åt en särskild kommitté att studera - och föreslå konkreta etapper - hur en ekonomisk och monetär union skall genomföras. Denna kommitté, som leds av kommissionens ordförande Delors, skall framlägga en rapport i april 1989 så att den kan behandlas av den Europeiska gemenskapens (EG) finansministrar före Rådets möte i juni samma år. Rådets beslut om en ny utredning i unionsfrågan har både föregåtts och efterföljts av en intensiv debatt inom gemenskapen (EG). Huvuddragen i denna debatt, vars senaste fas kan sägas ha inletts med den dåvarande franske finansministern Balladurs utspel i januari 1988, tar främst sikte på att förstärka samarbetet inom det Europeiska monetära systemet (EMS). Kraven på förbättringar innebär bl a att samtliga EG-länders valutor skall ingå i samarbetet och att systemet domineras av en valuta. Balladurs tankegångar har stötts av den italienske finansministern Amato. Den tyske utrikesministern Genscher instämde i önskvärdheten av en vidareutveckling av det monetära samarbetet inom EG. Enligt Genscher är ett enhetligt valutområde och en gemensam centralbank nödvändiga kompletteringar av den inre marknaden. För den gemensamma centralbanken är, enligt Genscher, en klar åtskillnad mellan penning- och finanspolitik nödvändig. Genscher förordar även en gradvis utveckling av ECU:n för att den på sikt skall kunna bli en gemenskapsvaluta. Chefen för Bundesbank, Pöhs, uttryckte emellertid skepsis till idén om att en parallellvaluta, som i ex ECU:n, gradvis skall kunna ta över de nationella valutornas roller och på sikt bli en enhetlig gemenskapsvaluta. Även om nuvarande korgkonstruktion för ECU:n överges, kan administrativa åtgärder inte få marknaden att godta en parallellvaluta som inte i alla avseenden är konkurrenskraftig gentemot de mest attraktiva nationella valutorna. Risken är uppenbar att EG-centralbankerna tvingas att stödja parallellvalutans värde genom obegränsade uppköp med oönskade likviditetseffekter som följd. Även från brittiskt håll har betonats, att vidareutvecklingen av ECU:n och det etappvisa förverkligandet av den monetära unionen bör behandlas som två skilda frågor.

ECU:n är konstruerad som en korg av EG-valutor. Värdet på ECU:n bestäms som ett vägt genomsnitt av de ingående valutornas marknadskurser. Vikterna i korgen baseras på respektive lands bruttonational-

produkt (BNP). För närvarande ingår alla EG-valutorna utom den portugisiska escudo och den spanska pesetan i korgen. De båda sistnämnda valutorna kommer eventuellt att inkluderas i samband med den regelmässiga femårsöversyn av ECUn samsättning som skall genomföras i september 1989. ECU används som värdeenhets av de gemensamma EG-institutionerna. Sålunda uttrycks EGs budget i ECU. Detsamma gäller räkenskaperna i EG-institutioner som Europeiska Investeringsbanken, Europeiska Utvecklingsfonden och Europeiska Monetära Samarbetsfonden (EMCF). Som framgår ovan spelar ECU:n en viktig roll som värdeenhets i växelkursarbetet genom att valutornas centralkurser är uttryckta i ECU. Dessutom bildar ECU:n basen för den sk divergensindikatorn.

ECU:n fungerar som betalningsmedel i en del transaktioner mellan centralbankerna. Transaktionerna sker genom överföringar mellan centralbankernas ECU-konton i Europeiska Monetära Samarbetsfonden (EMCF). Bl a kan de interventionskrediter som förekommer inom ramen för kreditstödsarrangemangen återbetalas med ECU. Centralbankernas reservtillgångar i ECU har skapats genom att varje centralbank i EMS har satt in 20 procent av sina behållningar i guld och dollar i Europeiska Monetära Samarbetsfonden (EMCF) och erhållit ECU i utbyte. Dessa ECU-tillgångar kan en centralbank använda för att köpa valutor av andra centralbanker i samband med interventioner. Däremot kan ECU:n inte användas direkt för interventioner på valutamarknaden, eftersom endast centralbanker, till skillnad från andra aktörer på valutamarknaden, kan inneha ECU.

Vad som sagts i den föregående om ECUn funktioner som betalningsmedel och reservvaluta gäller officiella ECU, dvs de som skapas genom centralbankernas insättningar i Europeiska Monetära Samarbetsfonden (EMCF). Vid sidan härav finns privata ECU. Dessa har tillkommit genom att man i marknaden börjat använda värdepapper och bankkonton uttryckta i ECU. Eftersom ECU är en korgvaluta minskar därigenom känsligheten för individuella valutors kursfluktuationer.

Samtliga medlemsländer i EG förefaller acceptera det långsiktiga målet om förverkligande av den ekonomiska och monetära unionen. När det sedan gäller formerna och tidtabellen för genomförandet är dock åsiktskilligheterna alltför betydande. Den ena ytterlighetsuppfattningen kommer till uttryck i det handlingsprogram som i februari 1988 framlades av kommittén för en europeisk monetär union. Kommittén, som leds av Valéry Giscard d'Estaing och Helmut Schmidt, skisserar en union som grundas på gemensam penningpolitik, samordnad finanspolitik, fasta växelkurser, helt integrerade penning- och kapitalmarknader, en europeisk centralbank och ECU:n som nyckelvaluta. Enligt

kommittén bör dessa förslag, inklusive de institutionella förändringarna, kunna godkännas och genomföras under en treårsperiod. Den andra ytterlighetsuppfattningen närmast av den brittiska inställningen, enligt vilken genomförandet av en monetär union ligger mycket långt fram i tiden och egentligen förutsätter ett mycket närmare politiskt samarbete, som i dag knappast är realistiskt.

TS

MYNT- AUKTION

Beställ utan kostnad
vår auktionskatalog
över svenska och
utländska mynt och
sedlar.

För auktionen gäller
endast skriftliga
anbud och dessa skall
vara oss tillhanda
senast den 31 mars
1989.

THÖRNSTRÖMS
MYNT & SEDLAR AB
DROTTNINGGATAN 48
582 27 LINKÖPING
TEL. 013-13 54 65

AUKTIONER

Auktionsverkets kvalitetsauktion
den 26 november 1988

Att optimismen och framtidstron bland samlare och handlare har återvänt visade sig även på denna auktion.

Dagen inleddes med antika mynt och en stater från Korint som klubbades för 750 kr mot utropets 400. Den svenska avdelningen inleddes med en mycket sällsynt Olof Skötkonung-penning, LL2a, som troligen är det enda kända i privat ägo (fig 1). Efter intensiv budgivning såldes myntet för 32,000 (8,000) till en köpare i den välfyllda auktionssalen. Gustav Vasas och Erik XIV:s dalermynt nådde, beroende på kvalitet, priser mellan 4,200 (1/1+ varit infattad) och 8,500 (1+ kantskada). En genomgående trend var att de äldre svenska mynten såldes till goda priser och inte sällan långt över utropspriserna. Några exempel:

Kungl Myntkabinettet

Utställningar:

Ingång Narvavägen
(hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Tillfälliga utställningar:

"Ur dolda gömmor"

förlängd till slutet av maj.

"Antika mynt med andra ögon"

visas under mars

i Länsmuseet, Jönköping.

"Statsbudgeten under 400 år"

visas i Första Sparbanken,

Hamngatan i Stockholm.

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00

för programinformation.

Museet:

Tisdag - söndag 11 - 16

Måndag stängt

Besöksid: tisdag 13 - 16

ingång Narvavägen

Besöksadress

(efter överenskommelse om tid
per telefon): Storgatan 41

Postadress:

Box 5405, 114 84 Stockholm

Tel: 08-783 94 00

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS MEDLEMSNÅL

kan rekvireras från kansliet!

Pris: 20 kr + porto

Olof Skötkonung, LL2a.

Karl XI, 2 1/2 öre km 1667.

Riksdaler 1610	1(1/1+)	4,100 (1,500)
Riksdaler 1643	1/1+	3,200 (1,500)
2 mark u.år (1654)	1+	3,200 (1,400)
2 1/2 öre KM 1661	(1)	7,000 (2,500)*
Dukat 1718	(1/1+)	15,000 (5,000)*
Riksdaler 1731	1+(0)	8,500 (4,000)*
1/2 rdr sp 1846/5	1+/01	4,300 (1,000)

* = avbildad här

De moderna mynten inleddes med Oskar II:s guldmynt som såldes till priser kring utropen. Det stora antal guldmynt som på en kort tid kommit ut på marknaden har tydligen haft en något dämpande effekt på priserna på 20, 10 och 5 kronors guldmynt. Oskar II:s silver- och kopparmynt i höga kvalitéer har alltid sin givna publik, så även denna gång. En 2 kr 1880 med OCH i 01 klubbades för 5,000 (3,500), en 1 kr 1889 (01/0) med obet repa 3,100 (2,000).

De för Sverige karakteristiska plåtmynten attraherar även icke myntsamlare människor. Bland de plåtmynt som utbjöds nämner vi här en 2 daler SM 1717 i kval. (1+) såld för 4,900 (2,500).

Bland de norska mynten noteras att en 2 kr 1885 (1/1+) uppnådde 4,600 (1,500). Lika nöjd om inte mera nöjd var väl den köpare som förvärvade en norsk 20 kr 1874 för 1,000 kr.

Ur avdelningen svenska och utländska sedlar ger vi här några exempel på vad som bjöds ut:

Karl XII, 1 dukat 1718.

Fredrik I och Ulrika Eleonora, 1 ndr 1731.

**BLI MEDLEM I SNF -
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT
TEL 08-667 55 98
tisd - fred 10-13.**

16 2/3 rdr bco 1852	(1)	9,500	(2,000)*
5 kr 1879. Blå baksida	17/1	2,600	(1,000)
5 kr 1925	01/0	600	(600)
Finland. 10 markkaa			
1875	(1)	3,800	(1,500)
Finland. 100 markkaa			
1862 B	(1)	4,300	(1,500)
Spetsbergen. 10 öre			
1920-21	(1)	2,000	(300)*

* = avbildad här

Efter sedlarna följde avdelningen medaljer där bl a en guldmedalj (fig 7) över Karl X Gustavs klokhet och tapperhet (Hild 23) i 10 dukaters vikt, slagen i Riga, såldes för 32.000 (25.000). En annan av de trevliga medaljer som fanns till salu var Fredrik I:s medalj (fig 8) över att silver hade blivit funnet i Nordmarks gruvor. Denna bergsbrukshistoriska medalj fann köpare vid 4.700 (600). De Gustav III-medaljer som följde hade sällan varit till salu tidigare och uppskattades av publiken som bjöd friskt på dessa godbitar. Auktionen avslutades med ordnar, litteratur samt moderna utländska guldmynt.

U. Ström

16 2/3 rdr banco 1852.

Spetsbergens Svenska Kolfält, 10 öre.

Fredrik I, silver funnet i Nordmarks gruvor 1726.

Foto Stockholms Auktionsverk

Karl X Gustav, guldmedalj av J Höhn och slagen i Riga.

Lars O. Lagerqvist 60 år – mottagning på Kungliga Myntkabinettet

Lars O. Lagerqvist fyllde 60 år den 8 februari. Med anledning av födelsedagen inbjöd Kungl. Myntkabinettet till festligheter i museets medaljsal. Lagerqvist, museets direktör, räknas som en av 1900-talets främsta svenska numismatiker. Hans namn inger respekt och aktning bland numismatiker, historiker och kulturhistoriskt intresserade.

Det blev en storartad hyllning till den mångkunnige Lagerqvist. Sammanlagt kom över två hundra hyllande släktingar, kollegor och vänner. Inte mindre än femton hyllningstal framfördes inför ett märkbart rört födelsedagsbarn. Inledningsvis hälsade avdelningsdirektör Ulla Westermark alla de församlade välkomna, gav en kort återblick över de många år Lagerqvist verkat vid Kungl. Myntkabinettet samt framförde hälsningar från absente vänner som Bengt Thordeman och Harald Wideen. Hon följdes av riksantikvarien Margareta Biörnstad, god vän med Lagerqvist sedan 1940-talet, som tecknade bilden av Lagerqvist som länken mellan Thordeman/

Rasmusson och dagens numismatiska forskning. "Lars är den som vet... ", sade riksantikvarien också i sitt tal och syftade då på Lagerqvists mycket breda kulturhistoriska kunskaper, som verkligen inte bara befruktat verksamheten vid myntkabinettet utan i hög grad kommit hela myndigheten till del.

Därefter framförde SNF:s ordförande Torbjörn Sundquist föreningens tack för Lagerqvists stora engagemang och väldiga arbetsinsats genom åren till föreningens fromma. Som erkännelse för föreningens stora tacksamhet överlämnade ordföranden så den medalj föreningen låtit göra över festföremålet. Frank Olrog, SNF:s nestor och ordförande i den redaktionskommitté som ansvarat för festskriften LLT, överlämnade det första exemplaret av boken. Den innehåller 65 uppsatser och behandlar det mesta inom numismatiken från antikens, vikingatidens, medeltidens mynt till medaljer och sedlar, och söker sålunda spegla den Lagerqvistska spännvidden.

Efter dessa inledande hyllningar talade museidirektör Ulf Erik Hagberg (Statens Historiska Museum), generalsekreteraren i FIDEM Claude Arthus Bertrand, professor Brita Malmer (Stockholms Universitet), professor Kolbjørn Skaare (Universitetets myntkabinett, Oslo), intendent Pekka Sarvas (Nationalmuseets myntkabinett, Helsingfors), överinspektör Jørgen Steen Jensen (Den kgl. Mønt- og Medaillesamling, København), Dr Vera Hatz (Numismatische Kommission, Hamburg), fd regeringsrådet Erik Reuterswärd (Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner), direktör Ingvar Körberg (Svenska Sparbanksföreningen) och magister Ilkka Voionmaa (Gillet för Medaljkonst i Finland).

Dessutom framfördes en mängd hyllningar från olika företag, stiftelser, museer och enskilda personer.

Medan presentborden fylldes och en stor värme spred sig sänkte sig februarimörkret utanför medaljsalens fönster.

UN IW

Festskriften till Lars O. Lagerqvist överlämnas av Frank Olrog.

FRÅGE- SPALTEN

Fråga:

Kan jag få veta något om denna miniatyr till medaljen över Oscar II:s död 1907? (Fig 1.) Har den någon officiell karaktär?

A. Eriksson,
Göteborg

Svar:

Medaljen visar på åtsidan Oscar II:s porträtt, signerat AL (= Adolf Lindberg, professor, chefsgravör vid Kungl Myntet i Stockholm, död 1916); på framsidan ser vi konungens namnteckning samt hans födelse- och dödsdatum, d v s 21 januari 1829 resp 8 december 1907.

Normalt finner man denna medalj i 31 mm diameter och då är den tämligen vanlig. Den utgjorde en beställning från utgivaren, AB Bernhard Hertz, som saluförde den hos guldsmeder bara några dagar efter kungens död. Se en notis, här avbildad som fig 2, ur Wedbergs klippssamling i Antikvarisk-Topografiska arkivet (ATA), Stockholm, där även miniatyren omnämnes (som "berlock").

Enligt sitt kontrakt hade Lindberg rätt att arbeta med privata uppdrag. Just denna medalj är icke upptagen i sonen Erik Lindbergs katalog över faderns arbeten (*Nordisk Numismatisk Årsskrift* 1939). Han säger själv i inledningen till denna kronologiska lista:

Framtida beskrivningar efter mönstret av Hildebrands och Hyckerts över Sveriges och svenska konungahusets medaljer m m skola säkert komma att upptaga av A. Lindberg signerade medaljer, som icke återfinnas i denna förteckning. Han utförde nämligen, särskilt efter unionsupplösningen 1905 och efter regentskiftet 1907, för statliga verk och institutioner, akademier, hushållningssällskap etc ett stort antal stamper med den regerande konungens bild, avsedda att sammanpräglas med förut använda fransidesstamper till belönings- och prismedaljer. Jag har i dylika fall endast upptagit den medalj, som först uppvisar den för flera gemensamma porträtt-typen. Ej heller har jag i regel upptagit sådana ateljéarbeten, som endast äro kopior eller nära omarbetningar av äldre stamper. Det har lika litet synts mig för här föreliggande uppgift vara av intresse att teckna alla de stamper med endast

1. Oscar II:s död 1907. Miniatyrmedalj från december samma år av Adolf Lindberg, försedd med ögla och band. Silver. Priv. ägo.
Foto G Hildebrand, Raä/shmm.

Minnesmedalj öfver konung Oscar. Af Aktiebolaget Bernh. Hertz har i marknaden utsläppts en af professor A. Lindberg graverad minnesmedalj.

Medaljen, som är af rent silver och synnerligt väl utförd, visar på ena sidan den döde konungens bild och på den andra födelse- och dödsdata samt konungens namnteckning.

Medaljen tillhandahålles i två storlekar, dels som brosch, dels som berlock och kan erhållas i hvarje juvelerareaffär. Präglingen har utförts på 3 dagars tid, ett verkligt rekord, då ett sådant arbete eljes brukar taga lika många veckor.

Nålar till kungssorgen. Svenska konstindustrianstalten har utendt två olika slags prydliga nålar i olika storlekar med konungens bild på svart botten på nålhufvudet, som är i knappform och med tillhörande liten svart sorgrosett. Nålarna, som äro afsedda att bäras af såväl män som kvinnor, kosta endast 25 öre och tillhandahållas å alla tidningskontor.

inskriftion eller annan enkel dekor, som särskilt under åren efter 1898, utfördes på hans ateljé för att sammanpräglas med äldre, hos Myntverket förvarade åtsidestamper. I detta avseende skall man dock säkerligen finna förteckningen lida av inkonsekvenser, som jag ej helt förmått undvika.

Porträttet existerade redan (bilden av Oscar II och Sofia 1907 hade däremot modellerats av Erik Lindberg) – sedan 1905/06, dvs unionsbrottet. Framsidan är ju ett mycket enkelt ateljéarbete av den typ som inte upptas i ovan nämnda förteckning.

Medaljen – även miniatyren – har Kungl Myntkabinetet förvärvat långt senare till sina samlingar, vilket visar att den inte ingått i Kungl Myntets lagstadgade leverans. Därmed kan man fastställa, att Hertz – förmodligen på grund av brådskan – låtit prägla medaljen på annat håll, kanske hos Metallfabriksab C.C. Sporrang & Co eller hos Pettersons Knappmakeri (båda i Stockholm). Det finns vid denna tid flera andra att välja på.

Själva miniatyren är inte heller särskilt ovanlig, men med ögla och band är den tidigare okänd, åtminstone för

2. Tidningsnotis december 1907 om samma medalj i originalstorleken (ca 31 mm) och som miniatyr ("berlock"). Wedbergs klippssamling, ATA.

3. Tidningsnotis om "nålar till kungssorgen" efter Oscar II:s död. Wedbergs klippssamling, ATA.

Kungl Myntkabinetet och ett par specialsammlare, som undertecknad talat med. Låt oss tänka på möjligheten att den apterats för att bäras i knapphålet av någon sörjande rojalist. På detta sätt kunde man tex köpa sorgnålar med svart rosett (se exempel som fig 3).

Ett studium av Adolf Lindbergs efterlämnade arkiv och räkenskaper (hos Konstakademien i Stockholm) kanske skulle ge ytterligare upplysningar.

Foto Gabriel Hildebrand, Raå.

Medalj till Lars O. Lagerqvists 60-årsdag

Svenska Numismatiska Föreningen har till museidirektör Lars O. Lagerqvists 60-årsdag den 8 februari 1989 beslutat utge en medalj för att hylla sin hedersmedlem och f.d. ordförande. Medaljen (som avbildas ovan) är modellerad av skulptör Ernst Nordin och gjuten i brons, grönpatinerad 77 mm, hos Toivo Jaatinen i Finland. Ett exemplar överlämnades av SNF:s ordförande Torbjörn Sundquist till jubilaren vid en mottagning i Kungl. Myntkabinettets medaljsal på födelsedagen.

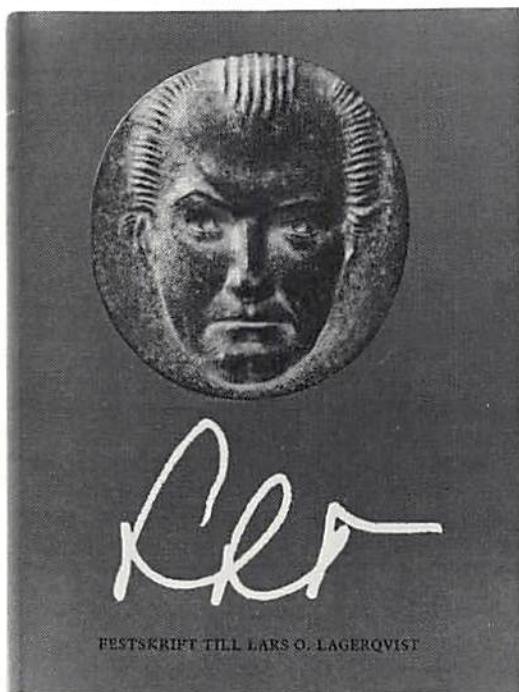
Medaljen kan beställas av SNF:s medlemmar genom insättning av 550:- på SNF:s postgirokonto 15 00 07 - 3, senast den 31 mars 1989.

UN

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmarken

Öppettider
Vardagar 10.00 - 18.00
Lördagar 10.00 - 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

NYUTKOMMEN

LLt- Festskrift till Lars O. Lagerqvist, Numismatiska Meddelanden 37, har utkommit. Volymen innehåller 65 artiklar i allehanda numismatiska ämnen av olika författare från hela den numismatiska världen. Samt en fullständig bibliografi över Lars O. Lagerqvists skriftställarskap 1953-1988. Boken är inbunden och omfattar 546 sidor. Mycket rikt illustrerad. Volymen kan beställas från SNF:s kansli, Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm, till ett pris av 275:- + eventuellt porto.

VI KÖPER & SÄLJER
svenska & utländska
mynt, medaljer & sedlar
GULDMYNTHANDEL

Illustrerade prislister utges
4-6 gånger/år. Provoxemplar
mot 10:- i frimärken

Besök oss på
GREVTUREGATAN 15
eller skriv
Box 7317, 103 90 Stockholm
eller ring
08 - 661 23 80, 661 35 80

INGEMAR WALLIN MYNTHANDEL AB

SISTA DAGARNA
för inlämning till vårens
KVALITETSAUKTION

Till kommande auktioner
mottages inlämningar av
MYNT, MEDALJER, SEDLAR
samt **HISTORISKA AKTIEBREV**
till planerad specialauktion.

Vid större inlämningar kan
särskilda villkor tillämpas
efter överenskommelse.

AUKTIONSVÄRKET
MYNT

AB STOCKHOLMS AUKTIONSVÄRK
Gallerian, T-banepaket, Box 16256,
103 25 Stockholm, Tel. 08-14 24 40.
Besöksadress: Regeringsgatan 19, 1 tr.

AUKTION 39
15 - 16 april 1989
OPERA KÄLLAREN STOCKHOLM

Innehåller bl a
GUSTAV VASA
Intressant samling med drygt 40-talet mynt
SEDLAR
Del 3 ur Torgny Lindgrens samling
MEDALJER
Stor avdelning med flertalet utländska medaljer
bl.a. några renässansmedaljer

*Den rikt illustrerade auktionskatalogen erhålles enklast genom
insättning av 75 kronor på postgiro 3003-1. Årsprenumeration 150 kronor.*

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB
Kungsgatan 28 - 30
Box 7662 · 103 94 STOCKHOLM
Tel 08-14 02 20, 10 10 10 · Fax 08-11 30 75

RECENSIONER

Bo Rudin: *Papperets historia*. Vällingby, Rudins, 1987. 252 sidor, rikt illustrerad. ISBN 91-970-8880-3. 280 kr.

"Avsikten med den här boken är enkel men på samma gång ambitiös. Den vill försöka kartlägga och förklara ett gammalt hantverks historia och på så sätt öka intresset och förståelsen för en av mänsklighetens mest betydelsefulla uppfinningar." Så inleder papperskonstnären Bo Rudin sin bok om papperets historia. Resultatet är en underhållande och lättläst lektyr som även är av stort intresse för den som är intresserad av det som har utgjort de två senaste seklernas viktigaste tillskott till numismatiken, nämligen sedlarna.

Efter en kort redogörelse av vilka skrivmaterial som kan benämnas papper och vilka som uteslur ur den kategorin, t ex papyrus och rispapper, får vi en inblick i hur och varför papperet uppfanns i Kina. Den detaljerade texten ledsagas av illustrationer, bl a av kinesisk papperstillverkning för hand. Det är fascinerande att kunna konstatera att de grundläggande principerna vid pappersframställning varit i stort sett oförändrade sedan det första pappersarket såg dagens ljus redan före vår tideräknings början.

Vi får sedan följa papperets spännande väg via araber och judar till västerlandet och se hur det slutligen erövrade Europa. De första svenska pappersbruken behandlas i detalj, men av störst intresse för den sedelhistoriskt intresserade torde vara kapitlet "Pappersmakaren", skrivet av Georg Anzelius som hela sitt yrkesverksamma liv var anställd på Tumba Bruk. Det är en mustig berättelse om livet på pappersbruket som utmärkt kompletterar Erik Castegrens minneskrift till brukets 200-årsjubileum 1955. Författaren till nämnda verk har inte heller förbisett av Anzelius: "Efter mellanskolan var det så dags för magister Castegren i storskolan. En synnerligen obehärskad lärare som dessutom alltid höll barnen från finare familjer om ryggen. Starbarnen från kringliggande gårdar och oss vanliga ungar var han inte snäll emot. Ofta traskerade han oss för vår bakgrund. Min far som var aktiv nykterhetskämpe gillade han inte, så mina bröder och jag kallades för 'templarkungens söner'. Gärna med ett hänleende över läpparna."

De följande kapitlen behandlar pappersmassans utveckling och papperstillverkning som hantverk kontra industri, d vs form- respektive maskintillverkat papper. Inte heller papperets kemiska sammansättning har försumrats utan behandlas i ett eget kapitel författat av Arnulf Hongso som också varit verksam på Tumba Bruk.

Efter ett kanske alltför kortfattat kapitel om vattenmärken avslutas boken med ett kapitel om papperskonst med undertiteln "Att befria papperet från dess traditionella

begränsningar" vilket följs av femton färgplanscher med moderna konstverk av papper.

Det är ett berömvärdt initiativ författaren har tagit i och med utgivandet av detta verk på eget förlag. Även om den primära målgruppen inte var de sedelintresserade, kan vi bara tacka för ett arbete som ytterligare berikar vårt vetande. Som slutord vill jag använda ett citat ur boken som enligt min mening, med en viss modifikation, skulle passa lika bra som en beskrivning av sedlar som av papper: "Det är ett av de enklaste men ändå vackraste material vi känner till, men också ett av de minst uppskattade."

L.M. Carlzon

Médailles. Cinquantenaire de la Fidem 1987. Wolverhampton, Storbritannien 1987. 116 s.

Idetta nummer av FIDEMs tidskrift *Médailles* publiceras föredragen vid XXI:a kongressen i Colorado Springs 1987. Det är ett vackert nummer, som har mycket att ge. Jag börjar med de sexton föredragen.

Leonard Baskin, gravör och samlare, USA, ägnar sig åt *The nature of medals*, främst sedd ur gravörens synpunkt. Han har många intressanta synpunkter och citerar gärna andras, t ex Racine: "You must become your model, must better his inspirations, and make them yours by reworking them. You must improve what you take and not take you cannot improve".

Svenske delegaten Tamás Sárkány omnämner i *The body, soul and spirit of the medal* inledningsvis, att renässansmedaljernas fränsidor påverkades av egyptiska hieroglyfer eller symboler, som hade upptäckts just i 1400-talets början. Sárkány berättar sedan om hur ursprungsprogrammet för medaljen, så det upplevdes i Italien - medaljens porträtt ("body"), intensionen med medaljen ("spirit") och mottoet för fränsidan ("soul") - successivt utvecklats i olika länder för att idag så påverkas av nya, radikala idéer, att "in one word it affects the essence of the art".

Nästa författare, Diane Wolf, USA, berättar i *Why can't we have more beautiful designs on U. S. medals* om sitt "korståg" i sitt eget land som ledamot av en officiell kommission för den fria konsten. Hon refererar ett uttalande av den omstridda presidenten Theodore Roosevelt: "when asked what he would like to be remembered for most, responded he would like his administration to be remembered as the administration which brought back beautiful coin and medal designs; those surpassing even the designs of classical Greece". Hennes artikel borde verkligen läsas av svenska myntverket och alla dem som ger oss våra "fula" mynt.

I South Carolina, USA, finns en stor naturpark, Brookgreen Gardens. Dess president, Joseph Veach Noble, frågar *What do*

art medals say?, eftersom hans institution beställer medaljer, och hans svar blir: "the art medal has something to say, an idea, mood or thought-provoking concept which is transmitted to the viewer holding the medal in his hand". Han beskriver och avbildar flera intressanta lösningar.

Raimo Heino, skulptör, Finland, klagar i *Si nous voulons progresser, retrouvons nos anciennes méthodes* över penningens makt inom konsten och över att "les média ne sont pas intéressés par la qualité des oeuvres d'art mais par la sensation, et si cela ne marche pas, par la nouveauté". Efter att ha granskat de nya idéerna mot bakgrunden av renässansens medaljkonst finner han, att medaljkonsten är inne på fel väg och uttalar: "Nous ne pouvions pas revenir aux vieux jours, mais je vous implore qu'une fois encore nous adaptions les idéaux et les buts que l'art de la Renaissance avait tant estimés". Artikeln avslutas med ett uttalande av Giuseppe Verdi, som också blev artikelns rubrik.

Den polska delegaten Ewa Olszewska-Borys presenterar sitt lands medaljkonst i *Les médailles polonaises aux expositions Fidem*. Det är en breitt utplagd och lärorik presentation som vi får av olika konstnärstemperament och skaparkraft.

Den portugisiskt delegaten Carlos Baptista da Silva berättar om hur medaljen utnyttjats för *Les decouvertes portugaises*. Det är många stolta ögonblick i sjöfartens historia som här materialiserats.

Den spanske delegaten Javier Gimeno går i portugisens spår, när han i *Themes américains de la médaille espagnole* visar oss på några exponat för vad spanska Amerika gett denna konst. Det kan vara lämpligt att erinra om att det inte gått mer än 90 år sedan Spanien definitivt lämnade Amerika!

Den östtyske delegaten och konstnären Bernd Göbel berättar om *Burg Giebichenstein, Halle*, ett konstcentrum som betytt mycket för den tyska medaljkonsten. Vi presenteras ett antal medaljer, som skapats av centralskolor.

Den franska myntdirektören Patrice Cahart berättar om *Paris vu par la médaille*. Museidirektör Mel Wacks, USA, berättar om *The Magnes Museum's Jewish-American Hall of Fame medal series*. Det är en stort utplagd artikel, rikt illustrerad, över medaljer som olika konstnärer skapat över judiska män och kvinnor.

M. Antonia Alvarez, Spanien, ger oss en ny aspekt i *Medallic art and literature - Primates's series on Don Quixote*. Efter att ha berättat om Cervantes och hans författarskap beskriver hon tio scener i Don Quixote's liv, som Primates'ta återgett i medaljformat. Det är fantasiäggande lösningar, t ex om Don Quixote och hans böcker, hans tal till herdarna, hans häst, hans ökenvistelse o s v.

Den italienska delegaten Mariangela Johnson presenterar i *Cent cinquante ans d'histoire en médaille* den italienska medaljfirmans Johnsons 150-åriga historia ge-

nom att avbilda och detaljerat beskriva några av de mest betydelsefulla produkterna, som hon utvalt för en utställning i Castello Sforzesco i Milano.

Beverly Philip Mazze, vice-president i amerikanska medaljgravörernas förbund, berättar 5 000 års historia i *The technique of gem-engraving and its relationship to medals and coins*. Hans artikel får sitt särskilda värde genom en avslutande bibliografi. Den canadensiska delegaten och konstnären *Dora de Pedery-Hunt* ger oss i *The "official" medal commission. Tribulations of a medal designer* en intressant inblick i en gravörs uppdragsarbete. Artikeln ger ett rikt urval ur hennes skiftande produktion, som bl.a. avslöjar problematiken med en tvåspråkig nation vid avfattandet av inskriptioner.

Den sista artikeln, av den amerikanska delegaten och numismatikern *Cory Gilliland*, är under titeln *Tribute to an artist* en berättelse om den amerikanske målaren Edward C. Tarbells (1862-1938) liv och deltagande i internationella utställningar, om de medaljer som tilldelades honom vid dessa utställningar och om medaljernas tillkomst. Tolv av prismedaljerna finns i Smithsonian Institution. "They tell a fascinating story of artistic success and changing artistic taste." Såväl konstverk som medaljer avbildas.

Vi får även praktiska uppgifter i: *Bronze casting in the medallist artist's studio*.

La gravure en taille directe dans l'acier, *Gravure de modèles pour médailles*, *Casting medals in pewter using plaster molds*, *rubber molds and the lost wax technique*.

Tidskriften avslutas med olika artiklar om FIDEM 1987.

Såsom av det föregående torde framgå är det ett mycket givande nummer, inte blott att bläddra i utan även att verbalt taga till sig.

NUF

Turcica et Orientalia. Studies in honour of Gunnar Jarring on his eightieth birthday 12 October 1987. Swedish Research Institute in Istanbul Transactions. Vol 1. Stockholm 1988, 204 s. ISBN 91-86884-02-6. ISSN 1100-0333.

Detta är en fantasieggande festskrift! Vi svenskar har i över tusen år känt oss dragna till Orienten av många olika skäl, från krasst merkantila över intresse för upp-täckter till mystiken och Shangri La. För kritikstorm mot krigarkonungen Karl XII glöms lätt bort hans officerares, av honom initierade forskningsresor österut under Bender-vistelsen. Vår traktant att avslöja vackerheten bortom orden "ex Oriente lux" har till slut manifesterats i att vi fått - vid sidan av forskningsinstitutet i Rom och Athen - även ett i Istanbul.

Artiklarna i festskriften berör de mest

skilda områden - från krigshistoria över de turkiska folkens historia och språk till olika former för mänsklig verksamhet. Två av artiklarna behandlar t o m enskilda svenskar, en diplomat på 1600-talet i Istanbul och en fysiker på 1800-talet i Persien. En presentation sker självklart av turkiska och andra orientaliska inkunabler och manuskript, som finns i Kungl. Biblioteket och Lunds Universitets bibliotek, mycket tack vare Gunnar Jarring. Artiklarna kittlar verkligen många kunskapsnerver inom oss!

För den numismatiskt intresserade skriver professor *Christopher Toll* vid Aarhus Universitet om *A hoard of Osman Turkish silver coins from Bahrain minted at Basra in 982-1032 AH = 1574-1623 AD*. Det är ett 1962 under danska utgrävningar i Bahrain gjort fynd, som här beskrivs. Toll gör en mycket noggrann granskning av de 77 silvermynten, som samtliga avbildas. Inskrifterna behandlas ur etymologiska synpunkter, varigenom bl.a. kan fastställas, att mynten präglats i Basra. Myntens vikt ger Toll anledning att närmare granska den asiatiska omvärldens myntning och söka fastställa Basra-myntningens förhållande härtill. Slutligt får vi veta, att mynten kommit till på så sätt att smält silver droppats i vatten och att de erhållna silverstyckena därefter blivit utthamrade. Detta tillvägagångssätt förklarar planternas varierande storlek och tjocklek. En mycket instruktiv artikel!

NUF

Berliner Numismatische Forschungen 2. Berlin 1988. 124 sid och 16 planscher. VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften. ISSN 0233-0148.

Den årliga numismatiska tidskrift som började utges i Berlin 1987 har följaktligen nu kommit ut med den sin andra årgång. Redaktionen består av Heinz Fengler och Bernd Kluge vid myntkabinettet i Berlin, DDR.

Tre artiklar behandlar myntfynd från medeltid och nyare tid:

- 1) Bad Liebenwerda, 1982, 454 mynt (prager- och meissengroschen) nedläggningstid ca 1365. Dessa groschenmynt förekommer rikligt i fynd på kontinenten.
- 2) Tautenburg, 1986, 148 mynt (samt en medalj), nedläggningstid efter 1636. Fyndet är intressant framför allt p.g.a. av det stora antalet mynt som är försedda med ögla eller har blivit hoprullade d.v.s. att de har använts som smycken.
- 3) Calau, 1984, mer än 759 mynt, nedläggningstid efter 1710. Bland mynten ingår även sex doppelschillingar som har präglats under Karl X Gustav och Karl XI i svenska Pommern.

Den från svensk sida mest intressanta artikeln är annars författad av Michael Kunzel och behandlar myntningen 1380/84-1392 samt från ca 1410 i furstendömet Werle samt i hertigdömet

Mecklenburg-Stargard. Myntningen under denna tid bestod av witten samt viertelwitten (1/4 witten) efter hanseatisk modell. Forskningen har under de senaste decennierna efterhand reviderat den av Wilhelm Jesse 1928 (Der wendische Münzverein) föreslagna utveckling av wittenmyntningen i Nordtyskland och Kunzels artikel utgör här ett av bidragen. Kunzels fyndkatalogen omfattar 49 skattfynd (varav 2 från Sverige - Skåne resp Halland) samt 20 från utgrävningar av kyrkor i Skandinavien (varav 8 från Sverige). Det är förvånande att så många kyrkfynd kommer från Sverige eftersom Danmark är betydligt rikare vad gäller skattfynd, men de ger en indikation på lösfyndens betydelse för att få en allsidig bild av myntcirkulationen. För denna myntgrupp är lösfyndet för Sveriges del dessutom mer spridda än man kanske hade väntat sig eftersom bara tre av åtta kommer från Skåne medan Småland har två och Västergötland, Öland och Östergötland har vardera ett.

Antik numismatik representeras av en artikel av Edith Schönert-Geiss om staden Augusta Traianas' (nu Stara Zagora i Bulgarien) befästningar framställda på romerska mynt.

Två artiklar behandlar medaljer - nederländaren Jacques Zagars verk från 1500-talet - resp sedlar - samlingen av sedlar och värdepapper i Berlins myntkabinett.

Stor vikt har lagts på recensionerna som omfattar 14 verk, och ansvaret vilar här tungt på redaktionen som tillsammans svarar för alla recensioner med undantag för en!

En ändring i redaktionskommittén kan förutskickas för framtiden eftersom Heinz Fengler under 1988 pensionerats som chef för myntkabinettet i Östberlin. Han har efterträtt av Wolfgang Steguweit, som då troligen också går in i redaktionen vilket torde borge för att tidskriften behåller sin nuvarande inriktning med tonvikt på medeltid samt på publicering och utvärdering av fynd.

Kenneth Jonsson

Från Kungliga Myntkabinettet

Grönland

är ämnet för en utställning som ordnas av Historiska museet och Kungl. Myntkabinettet gemensamt. Den öppnades i slutet av februari och står kvar t o m 7 maj.

En stor privatsamling av sedlar, mynt och polletter från Grönland har ställts till förfogande. Besökare beds observera, att utställningen hålls i hörsalen på n.b. ej i Kungl. Myntkabinettet!

Till Lars

Jag och hela SNF vill till Dig, Lars, framföra vår lyckönskan i anledning av Din 60-årsdag som timade den 8 februari i år.

Du har under mer än 35 år gjort insatser för föreningen i en omfattning och på ett sätt som är enastående i dess historia.

Du valdes in 1952 och redan 1955 (det år som FIDEM hade sin kongress i Stockholm) kom Du med i styrelsen. Under Dina 19 år på den viktiga sekreterarposten arbetade Du med ordföranden som Nils Ludvig Rasmusson (under 2 perioder), Torgny Lindgren och Bertil af Klercker. Din stora kapacitet märktes snart och 1965 valdes Du till korresponderande ledamot.

Vid Rasmussons tragiska bortgång 1973 var det helt naturligt att Du efterträdde honom som ordförande. Din första stora uppgift blev att leda och genomföra SNF:s 100-års jubileum som firades just det året. Många minns vilken succé det blev under Din strönga ledning.

Samma år tog Du också det lyckosamma initiativet till att återuppta utgivandet av medaljer i SNF:s serie.

1979 året efter att Du lämnat den direkta ledningen av SNF tilldelades Du föreningens förtjänstmedalj och Elias Brenner-medaljen för utomordentliga insatser för föreningen och numismatiken och 1986 kallades Du till föreningens hedersledamot.

Lars, Du är den stora inspiratören med stor historisk, kulturhistorisk och numismatisk bredd som fått flera generationer att fångas av numismatiken. Du är vår förenings främste ambassadör och har också med stort intresse och framgång verkat på det internationella planet.

Du har som numismatisk expert, som författare, som föredragshållare, som redaktör för vår tidskrift, som handledare, som reseledare, som rådgivare, som levande uppslagsverk, som vår mest aktiva mötesdeltagare m m med verklig kvalitet berikat vårt föreningsliv.

Vi alla inom SNF hoppas att få många år framöver med Din omtanke och Ditt engagemang för vår förening och dess medlemmar. Vi ser i Dig, Lars, en garant för våra traditionellt mycket goda relationer med MKM vilka vi verkligen värdesätter.

Med stort tack från SNF
Torbjörn Sundquist
Ordförande

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti) i Gillesstugan i Kolarby, Skogsvägen 5, Fagersta. Tid kl 19.00. Under verksamhetsåret anordnar myntklubben 4 st anbudsauktioner. Upplysningar: tel 0223-116 71.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING håller möte andra måndagen i månaden kl 18.45 i Traktören, Köpmansgatan 20, Gbg. Auktion varje gång. Sedelsektionen sammanträder sista tisdagen i månaden kl 18.30 på Engelbrektsgatan 71, Gbg. Antik- och medeltidssektionen möts varannan torsdag udda veckor kl 18.30 i Schackspelets Hus, Haga Kyrkogata 3, Gbg. Upplysningar: Birgit Hahne-Eriksson 031-52 14 29, Bo Nordell kontorstid 031-17 79 70 och Anders Falk (anbud) 13 31 41.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli-aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SE-Banken, Storgatan 17, Kalmar. Upplysningar: tel 0480-159 29, 0480-115 84. Auktioner varje gång.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion på Hemgården, Norrtullsgatan 9, Kristianstad, kl 18.30. Listor och upplysningar genom Ingvar Nilsson 044-713 28.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING har möten kl 19.15 1/3 årsmöte, 5/4 och 10/5. Lokal: Utbildningshuset Studentlitteratur, Åkergränd 1. Upplysningar: tel 046-12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPHA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155-134 29, 671 54, 128 41.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj-augusti, i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli-augusti). Lokal: Valbo Kommunalhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

SKARABORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion den 5/3, 2/4, 3/9, 1/10, 12/11 och 10/12. Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund). Datum ej meddelat.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj-augusti). Obs ny lokal och tid: Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 19.00-21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hälsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni-augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A, Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september-maj.

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB sammanträder första torsdagen efter den 15 i varje månad kl 18.30 i Rembostugan, ca 5 km norr om Avesta utmed riksvägen. Upplysningar: tel 0226-562 78 eller 0225-131 52.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Södersläts Sparbanks samlingsall, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotteri mm. Upplysningar: tel 0410-345 44.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna kl 19.00 andra tisdagen i varje månad. Upplysningar: tel 0755-445 03 eller 853 17.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPSALA har möte på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. Upplysningar: 018-14 97 11. 14/3 årsmöte, 11/4 föredrag.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, Växjö, har möte med auktion kl 18.30 i Röda Korsets lokal, Kungsgatan 18, Växjö den 7/3, 5/4 och 18/5 med auktion. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari-maj kl 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion Järntorgsgatan 3, 1989: 8/3 årsmöte, 12/4, 13/9, 11/10 och 22/11, kl 19.00. Upplysningar: tel 019-13 52 13.

HÅKAN WESTERLUND

MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

*Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930*

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

AUKTIONER

FRÅN KUNGLIGA MYNTKABINETTET

SVENSKA

1989

- April 8 Antikören, Göteborg
15-16 B. Ahlström Mynthandel AB
22 AB Stockholms Auktionsverk
25 Svenska Numismatiska Föreningen, Stockholm (endast för medlemmar).
- Okt 2 AB Stockholms Auktionsverk
Nov 25 AB Stockholms Auktionsverk

UTLÄNDSKA

Mars

- 13-15 Osnabrück, Künker
29-31 München, Patin Bank

April

- 3-5 München, Gießener Münzhandlung
5-7 Frankfurt, Peus Nachf.
10-11 Köln, Kölner Münzkabinett
13-15 Maastricht, AG van der Dussen
19-21 Köln, Schulten & Co.
22 Holmasto, Helsingfors
25 Zürich, Spink & Son
26-28 Köln, Münz Zentrum
28-29 München, Lanz

Maj

- 9 Zürich, Bank Leu AG
10-11 München, Hirsch Nachf.
17-19 Essen, Schenk-Behrens
19-20 Solingen, Müller
22-23 München, Lanz
30-31 Frankfurter Münzhandlungs GmbH (SBV)

Föreläsningar

Kungl Myntkabinetttet inbjuder våren 1989 till fyra föreläsningar i bank- och penninghistoria (samtliga föreläsningar börjar kl 19).

Föreläsningarna äger rum i Hörsalen, ingång genom Historiska museet, Narvavägen/Linnégatan, Stockholm. - Fri entré. Följande återstår:

Torsdagen den 16 mars

Docent Georg Péteri, Institutionen för ekonomisk historia, Uppsala universitet: "Central Bankers International. Centralbankernas internationella samarbete under 1920-talet."

Torsdagen den 20 april

Professor Göran B Nilsson, TemaT, Universitetet i Linköping: "Drömmen om universalmyntet. Till den skandinaviska myntunionens förhistoria."

Åskan som skattgrävare

Vid ett större åskväder 1896 slog åskan flera gånger ned på Styrös Tänge i Bohuslän och åstadkom därvid åtskillig skada. Åskan gjorde även åtskilligt gott. Den lär bl a ha botat en person för en halsåkomma och även bragt dolda skatter i dagen! Åskan slog nämligen ned i en åker och plöjde där en djup fåra. I denna fåra blottades 4 st av Karl XII:s specieriksdalrar, vilka varit inlagda i ett stycke segelduk. Sägner berättar att åkerns ägare på 1700-talet, som var klockare i Styrös kyrka, vid olika tillfällen hade grävt ner pengar "här och der i ödemarken". Kanske tillhörde de av åskan uppgrävda mynten denne klockare.

Styrös socken, som ligger utanför Göteborg mellan Kattegatt och Klevafjorden, är helt och hållet skärgård. Befolkningen inom socknen livnärde sig huvudsakligen på fiske. Styrös kyrka, av gråsten, uppfördes 1732 i stället för ett äldre träkapell längre söderut.

J/W

MYNTNYTT

Danmark leder

sedan länge före Sverige när det gäller att förnya sina mynt (Norge också, för den delen). Medan vi ännu diskuterar ett reguljärt tiokronorsmynt är detta sedan flera år infört hos våra grannar. Den föreslagna nya danska myntlagen kommer dessutom att dra in valörerna under 25 øre, dvs 5 och 10 øre, samt föreslår att sedeln om 20 kroner (som vi just är i färd med att införa, om det blir något mynt om 10 kr!) ersätts med ett mynt.

Storbritannien

är också mera inställt på reformer. Från juni 1990 kommer en förminskad 5 pence att slås och två år senare kommer turen till 10 pence.

I år firar soverign, det engelska guldmyntet, sitt 500-årsjubileum och ett särskilt minnesmynt utges.

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

MYNTAUKTION

Nr 7

8 APRIL 1989

Lördagen den 8 april är det dags för stor kvalitetsauktion på Sheraton i Göteborg!

Utbudet som är det bästa hittills erbjuder många rariteter och stor bredd.

Vi hoppas kunna tillfredställa både nybörjaren och den erfaret kräsne samlaren.

Den rikt illustrerade auktionskatalogen utkommer omkring 15 mars

och erhålles enklast genom insättning av 50:- på Pg. 48 92 03-0.

Årsabonnemang 1989, (två auktionskataloger och minst två lagerlistor), Pris 100:-

Antikören

Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg

☎ 031-183960

